

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ሀ በ ቀ ፔ ሶ ቶ

ኒ ሀ ፀ ነ ሀ ነ ሀ ነ ቶ

ታሁ .

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ԲԱՐԴՈՂՈՄԷՈՍԻ

ԱՌԱՔԵԼՈՅ

ԵՒ Ս . ՈՍԿԵԱՆՑ ԵՒ ՍՈՒՔԻԱՍԱՆՑ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի Տպարանի Մխիթարեանց

Ռ Ե Գ — 1854

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՔՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ

ԲԱՐԴՈՂՈՄԷՈՍԻ

ԳԼԽԱՒՈՐԳ սրբոց առաքելոցն ,
երկոտասան աշակերտքն , վիճակե-
ցան յազգս ազգս՝ յիջանելն 'ի նո-
սա Հոգւոյն սրբոյ 'ի վերնատանն ,
երկնագործել տարբերութեամբ լե-
զուացն հրեղինաց 'ի ձայն հողմոյ .
և ընկալան ձեռնադրութիւն երի-
ցութեան , առեալ իշխանութիւն
զմեղս թողուլ և ունել , և առնել
նշանս և արուեստս . և շնորհել լու-
ծումն ախաից , և բարձումն ցաւոց ,
և հալածումն սատանայի , և քակ-
տումն 'ի մեղաց և ազատութիւն 'ի
Ժառայութենէ ապականութեան՝
յազատութիւն փառաց որդւոյն
ԺԹ .

Ատուածոյ , և գնալ 'ի պատուիրանս
նորա , և արժանի լինել խոստացե-
լոց պարգեւացն , և որ անդ են
բարութիւնքն : Եւ ըստ առաջնոր-
գելոյ Հոգւոյն սրբոյ՝ սփռեցան
գնացին յազգս ընդհանուր լեզուաց
քարոզել զքանն կենաց , և լուսա-
ւորել զնոսա ծննդեամբ սուրբ ա-
ւաղանին , և վերակացութեամբ
Հոգւոյն սրբոյ արարչական զօրու-
թեամբ :

Գնաց և երանելի առաքեալն
Բարթոլոմէոս , որ էր մի յերկո-
տասանիցն , երթեալ մտանէ յիւր
վիճակ առաքելական ընտրու-
թեանն . և 'ի սկզբան քարոզու-
թեանն իւրոյ՝ եղեւ մտանել նմա
'ի քաղաքն Եգեմ կոչեցեալ մերձ 'ի
սահմանս Հնդկաց ընդ Թովմայի ա-
ռաքելոյ . և անցեալ ընդ շինամէջ
քաղաքին նստաւ առ աղբիւր մի ,
յորում ազգմունք գիւթականք
հմայեալ կատարէին . յայտնու-
թիւնք գիւաց 'ի բաջաղանս պատիր
խաբէութեան մոլար պաշտամանն .
ձայնեալ յաղբերն իբրեւ աստու-

Ծոյ ումեմն , յորում տեղւոջ բա-
 զում նուէրք և զոհք մատչէին յա-
 նուն աղբերն : Ուստի առասպելա-
 բանելով իբրեւ այն թէ ինքնիշխա-
 նութեամբ ունիցի զբոլորումն , և
 ընու սնուցողական զօրութեամբ ,
 բուսոց և տնկոց , և սերմանց , և
 ազգի ազգի ծառոց և զանազան
 ծաղկանց , համովք և հոտովք , և
 անուանէին զանուն աղբերն դուս-
 տըր Նեղոսի : Եւ իբրեւ օր մի լինէր
 յորում բազմութիւն քաղաքին հա-
 սանէր 'ի զոհել , և ընծայել ծախս
 ոսկւոյ և արծաթոյ , և ականց պա-
 տուականաց , և հանգերձս մեծա-
 գինս և պատուականս , և դիւացն
 բարբառ արձակեալ ընդ ակն աղ-
 բերն և պղպջակաձեւ զճուրն 'ի վեր
 մզելով յեռանդն հրոյ բարկու-
 թեան հողմոյ սաստիկ հնչմամբ ահ
 արկանելով լսողացն և տեսողացն ,
 'ի փայլիւն հրոյ և 'ի հնչիւն հողմոյ .
 և 'ի լինել արհաւրաց զաղաղակ
 բարձեալ մեծաձայն և ուժգին
 գոչմամբ կարգային զանուն աղ-
 բերն իբրեւ զսպտուած՝ որ կարիցէ

օգնել և պարգևատրել ընդունել 'ի նմա-
 նէ : Իսկ սուրբ առաքեալն կայր
 հիացեալ և զարմացեալ ընդ միտս
 իւր մեծաւ տրամուծեամբ ըմբռ-
 նեալ վասն մոլորութեան նոցա և
 ազտեղի գործոյն , զուր աշխատու-
 թեանցն և անուղայ գնացիցն , և
 անօգուտ ծախիցն և տարապարտ
 ազազակին . զի ժողրեալ հոլոնեալ
 էին արք և կանայքն իբրեւ զճճիս
 և զզաղրատեսիլ զեռունս 'ի տըղ-
 մուտ վայրս կայտուեալ խլրակին 'ի
 պատիւ ազբերն , 'ի պատրանս գի-
 ւաց կեղծաւորութեան : Յայնժամ
 երանելի առաքեալն դիմեաց 'ի մէջ
 նոցա 'ի վերայ ազբերն , և հանեալ
 զազարոզոնն՝ զոր արկեալ ունէր
 զինքեամբ , պարզեալ ձգեաց ընդդէմ
 ջրոյն , և կարգաց յանուն տեառն
 Յիսուսի Քրիստոսի , և ասէր 'ի ձայն
 մեծ . Զուրս այս ցամաքելով ցա-
 մաքեսցի , և մի ամենեւին կացցէ
 ունել ոյժ խոնաւութեան . և առ-
 ժամայն ցամաքեցաւ վտակն յորդա-
 հոս ջրոյն և եղեւ իբրեւ զվէմ ա-
 պառաժ , և ձայն որոտման հրոյն ,

և փայլիւն կերպարանեալ հողմոյն 'ի ձեւ լուսոյ, կորեաւ և գագարեաց։ Եւ գեւքն զաղաղակ հարեալ, ճիչ բարձին մեծականն ողբովք հառաչէին և ասէին . Ո՛վ Յիսուս նազովրեցի, մինչեւ յերբ շտապ տագնապի հասուցանես 'ի վերայ մեր, և ոչ տաս կալ մնալ յանդունդս ջրոց, և 'ի տեղւոջ բնակութեան մերոյ . յամենայն յերկրէ հալածականս արարեր զմեզ խաչիւ քով, և այժմ 'ի ձեռս աշակերտաց քոց նեղեալ հալածես, և չարչարես և վտանգես յառաջ քան զժամանակն՝ որ գալոց է 'ի վերայ մեր։ Յայնժամ սուրբ առաքեալն սաստեալ 'ի նոսա ասէ . Ով պիղծք, դժնեայք և մարդատեացք թշնամիք արդարութեան, և վարդապետք մոլորութեան, ահա սաստեմ 'ի ձեզ յանուն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, մի կարիցէք մնալ 'ի տեղւոջս յայսմիկ։ Եւ իսկ և իսկ կորեան և սպառեցան, և ջնջեցան և բարձան 'ի միջոյ, իբրեւ զմոմ զի ոչ կարասցէ կալ առաջի հրոյ, այն

պէս վասնեալ պահասեցան : Եւ տեսեալ բազմակոյտ ամբոխին գարձան առ առաքեալն մեծաւ ահիւ ըմբռնեալ, անկան առաջի սրբոյ առաքելոյն վասն մեծաց սքանչելի իրացն՝ որ գործեցան յաղբերն . և կէսքն ընթացեալ շուրջ զկողմամբն և զտեղեաւն հռչակէին զիրացն զայնորիկ, զմեծ և զգարմանալի ըզգործն, և նշանացն հրաշափառագունից որ կատարեցան 'ի ձեռն առաքելոյն . և գային ամենեքեան 'ի տեսիլ սքանչելեացն . քանզի բազում ժամանակս ձայնեալ էին յաղբերն, և զի այն ինչ յականք թթեւ ցամաքեալ սպառեցաւ յորդահոսք ջրոյն :

Եւ սկսան նեղիլ 'ի ծարաւոյ բազմութիւնք քաղաքին . և առեալ վերդս 'ի ձեռն կամէին արկանել 'ի վերայ առաքելոյն, և հարեալ քարամբքն զմիմեանս սատակէին . և յանդուգն և 'ի խուռն քարանց ձգելոց սատակեցան ոգիք իբրեւ երեսուն : Եւ մերձեցեալ սուրբ առաքեալն 'ի մեռեալսն, եղ

ձեռն և աղօթս արարեալ 'ի վերայ
 նոցա գարձան ոգիք նոցա 'ի նոսա ,
 և կանգնեցան կացին կենդանիք . և
 փութացեալ իւրաքանչիւր ոք 'ի նո-
 ցանէ բերէին զհիւանդս և զնե-
 ղեալս յայտոց , և 'ի պէսպէս ախ-
 տից և 'ի ցաւոց , և զանդամալոյծս
 և զկոյրս և զկաղս և զմիակողմանիս ,
 և զխուլս , և զհամրս , և զլուանոտս
 և զամենեւեան որ նեղեալ էին 'ի
 պէսպէս ցաւս , և բժշկեաց զամենե-
 սեան : Յայնժամ սկսաւ քարոզել
 նոցա զաւետարանն Մատթէոսի
 կարգաւ , և լուեալ խնդութեամբ
 ընդունէին զքարոզութիւն սուրբ
 աւետարանին : Եւ ելեալ սուրբ ա-
 ռաքեալն յեզր քաղաքին 'ի տեղի
 մի գաշտական յապառաժուտ վայ-
 րըս , եգծունր , եկաց յաղօթս և գո-
 հանայր զչնորհացն Քրիստոսի , որ
 երաց զմիտս նոցա իմանալ և լսել ,
 և ընդունել զբանն կենաց , և հա-
 ւատալ 'ի տէր Յիսուս Քրիստոս ,
 որ է Ճշմարիտ Աստուած և կեանք
 յաւիտենական : Եւ արարեալ անդ
 զնշան խաչին , և կարգաց 'ի ձայն

մեծ . և ահա շարժումն և թնդիւն
 ահեղ սրտաման , և խախտեալ զտե-
 ղին պատառեցաւ , և բռնեալ ազ-
 րիւր ջրոյ յորդաբուռն քաղցրա-
 համ վտակաց , և շուրջ բակ առեալ
 հանդարտ և հեղ շարժմամբ ,
 և սկստն ուրախ լինել : Եւ իջու-
 ցեալ զնոսա 'ի ջուրն մկրտեաց , և
 լուսաւորեաց լուսով Հոգւոյն սրբ-
 ւոյ . և կատարեալ զխորհրդական
 պատարագն՝ հազորդեցոյց զնոսա
 կենդանարար մարմնոյ և արեան
 որդւոյն Աստուծոյ 'ի թողութիւն
 մեղաց , որ է կեանք և կեցուցիչ , և
 հաւատացուցիչ սուրբ Երրորդու-
 թեանն : Եւ կացոյց անդ երիցունս
 'ի սպանելոցն որ կենդանացան 'ի
 ձեռն սուրբ առաքելոյն , և հաստա-
 տեաց զնոսա 'ի հաւատո ճշմարտու-
 թեան :

Եւ գնաց 'ի կողմանս Մարաց և
 Եղիմացւոց , և անընդունակ եղեալ
 'ի նոցանէ՝ ոչ կարաց անդ կատա-
 րել զօրութիւնս՝ բայց սակաւուց 'ի
 նոցանէն՝ որոց քարոզեաց զաւե-
 տարանն մատթէոսեան . և հաւա-

տացին բանին, և թողին զամենայն
ինչս աշխարհիս, և գնացին զհետ
նորա յամենայն տեղիս ուր և եր-
թայր: Եւ անտի դարձեալ եմուա 'ի
Բուստր քաղաք Խորին Ասորւոց. և
եղեւ 'ի մօտանել նորա 'ի քաղաքն՝
բարձեալ բերէին պատանի մի մե-
ռեալ, որդի հազարապետին բուս-
տրացոց, որում անուն ճանաչիւր
Անդրոնիկոս, և էր ամաց երկոտա-
սանից. և բազում լալականք զհետ
նորա փողովք և քնարիւք, և դասք
գասք պարուց որ կոծելով մրմնջէին
և յորդահոս արտասուս հեղուին 'ի
վերայ պատանւոյն: Նոյն ժամայն
ընթացեալ առաքեալն ընդ մեջ
հրապարակին ձգեաց զձեռն իւր՝
մերձեցաւ 'ի դագաղսն ուր կայր
պատանին մեռեալ և ասէ. Պատա-
նի դու, քեզ ասեմ, արի կաց յա-
նուն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
տոսի, և առ ժամայն կանգնեցաւ
մեռեալն, և որ բարձեալ տանէին
զտեղի առին: Եւ հայեցեալ բազ-
մութեանն ընդ երեսս սուրբ առա-
քելոյն, և տեսին զի հուր ցոլացաւ
Ս. ԲԱՐԴՈՂ. ԱՌԱՔ. 2

'ի բերանոյ սուրբ առաքելոյն , և
 մտանէր 'ի բերան պատանւոյն , և
 կենդանացաւ , և ազազակեցին միա-
 բան և ասեն . Աստուած ոմն երե-
 ւեցաւ 'ի միջի մերում . և բուռն
 հարեալ երիտասարդացն զսրբոյ ա-
 ռաքելոյն , բարձին 'ի վերայ բազ-
 կաց իւրեանց , և այլքն զսհս և պա-
 տարազս փութացուցանէին : Իսկ
 սուրբ առաքելոյն վազեաց 'ի ձեռաց
 նոցա , և փախեաւ յամբոխէ ան-
 տի , ազազակեաց և ասէ . Ես ծա-
 ւայ տեառն ամենակալի եմ և որդ-
 ւոյ նորա Յիսուսի Քրիստոսի , և
 Հոգւոյն որոյ՝ յորոյ անուն կեն-
 դանացաւ պատանիդ այդ մեռեալ .
 և առաքեցայ ես առ ձեզ քարոզել
 զաւետարանն արքայութեան , զի
 ընկալեալ ձեր զբանն կենաց կեց-
 ջիք և դարձջիք յընդունայն պաշտա-
 մանէդ ձերմէ , զոր պաշտէքդ առ
 ագիտութեան ձերոյ , և տնհաւա-
 տութեան , և ծանիջիք զմիայն Ճրշ-
 մարիտն Աստուած զտէր մեր Յի-
 սուս Քրիստոս . որ արար զերկինս
 և զերկիր , զծով և զամենայն որ 'ի

նոստ : Եւ գրեաց նոցա զմատթէոսեան աւետարանն , զոր առեալ էր օթանդակ 'ի քարոզութեանն : Եւ մինչեւ յաւուրս երիս հազիւ լռեցոյց զժողովուրդն 'ի չզոհելոյ իւր : Յայնժամ առեալ զպատանին մկրտեաց զնա 'ի լուսաւորութիւն Հոգւոյն սրբոյ 'ի հուրն հոգեւոր և 'ի մաքրութիւն ջրոյն , հանդերձ հազարապետաւ հարբ մանկանն , և ամենայն ընտանեօք նորա և ազգակաւնօք : Եւ կոչեաց զանուն պատանւոյն Մատթէոս ըստ անուան սրբոյ աւետարանչին , և ետ նմա ձեռնադրութիւն յամս ութեւտասն առաքելական որոշմանն :

Իսկ որ էին ելեալ 'ի քաղաքէն զհետ պատանւոյն , իբրեւ տեսին զսքանչելիսն , և եթէ հազարապետն և ամենայն ազգն հաւատացին 'ի Քրիստոս բանիւք և նշանօք սուրբ առաքելոյն , եկին և նոքա կամակար յօժարութեամբ , մկրտեցան 'ի Հոգին սուրբ , և 'ի մահ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի 'ի ջուրս աւազանին : Եւ էին 'ի քաղաքին յայն .

Թիկ եւթն բազինք , և էին 'ի նոսա
 կուռք կուեալք և քանդակեալք 'ի
 նմանութիւն մարգոյ 'ի ձեւ Արէսի
 և 'ի չափ Արամազդայ , զոր հաղա-
 րապեան ըստ հրամանի առաքելոյն
 խորտակեալ կործանեաց , և բաշ-
 խեաց անանկաց և կարօտելոց : Եւ
 բազում զօրութիւնս կատարեաց
 սուրբ առաքեալն 'ի վերայ հիւան-
 դաց և ախաացելոց 'ի պէսպէս ցաւս
 և 'ի չարչարանս , և գեւս բազումս
 եհան , և արար հալածական 'ի քա-
 ղաքէն յայանի տեսողացն : Եւ ուղ-
 ղեալ անդ սեղան և եթող զմի ոմն
 անդ յաշակերտաց իւրոց քահա-
 նայանալ նոցա , և զպատանին ըստ
 ձեռնագրութեանն զոր ընկալաւ 'ի
 լոյս հոգւոյն սրբոյ :

Եւ եղև իբրեւ հաստատեաց ըզ-
 նոսա 'ի հաւատս կրօնից սրբու-
 թեան , եւ գնաց յաշխարհն Գեր-
 մանիկեցւոց ըստ վիճակի ընտրու-
 թեան հոգւոյն սրբոյ . և եղև 'ի
 մտանել նորա անդր՝ եւ համբաւ
 զնմանէ ընդ ամենայն երկիրն ընդ-
 այն , և նշանք և արուեստք՝ որ կա-

տարէին 'ի ձեռն սուրբ առաքելոյն ,
 իբրեւ զճառագայթս արեգական
 սփռեալ տարածանէին ընդ ամե-
 նայն երեսս երկրին , և փութային
 ամենեքեան գալ առ նա , և բար-
 ձեալ բերէին զհիւանդս 'ի պէսպէս
 ցաւս , և զօրութիւն տեառն էր 'ի
 բժշկել զնոսա : Եւ բազումք 'ի
 յանցս ճանապարհացն նստէին , և
 սպասեալ ակն ունէին նմա . որպէս
 զի յանցանել նորա գտցեն զառող-
 ջութիւն հարուածեալքն յախտից
 հիւանդութեանց և 'ի տանջանացն
 դիւականաց : Եւ եղեւ իբրեւ լուաւ
 թագաւոր նոցա զլուր անչափ սքան-
 ճելեաց նորա , խանդացաւ յոյժ , և
 առաքեաց զճառայս իւր և հրա-
 մայեաց դնել զնա 'ի բանդի մինչեւ
 յաւուրս հինգ : Եւ յետ անցանե-
 լոյ հինգ աւուրցն նստաւ յատենի
 հանդերձ մեծամեծօք իւրովք , և
 գլխաւոր իշխանօք Գերմանիկեցւոց ,
 և հրամայեաց ածել զնա : Եւ իբ-
 րեւ չոգան 'ի բանտն , գային բազ-
 մութիւն շուրջ փակեալ զտեղօքն ,
 և լոյս սաստիկ ծագեալ արտաքոյ

բանտին իբրեւ զլոյս արեգական 'ի
 փջօրէի , և ահ կալաւ զկոչողսն որ
 եկեալ էին զսուրբն տանջել յատե-
 նի 'ի տեղի խոշտանգանաց : Եւ
 դարձան անգրէն փութանակի ա-
 չիւ և պատմեցին Թագաւորին և
 որք ընդ նմա՝ զմեծամեծ սքանչե-
 լիսն զոր տեսին :

Յայնժամ յարուցեալ Թագա-
 ւորն ցառամբ մեծաւ , և ոչք ընդ
 նմա նստէին մեծամեծքն , և հրա-
 ման ետուն զի հրկէզ արարեալ ըզ-
 բանդն ընդ նմին այրեսցեն զսուրբն
 Աստուծոյ : Իսկ նա աղօթս առնէր
 զամենայն աւուրսն 'ի բանդին , զի
 գթացեալ Աստուծոյ յարարածս
 իւր , և դարձցին 'ի մոլորութենէ
 անտի , յոր անկեալ դնէին 'ի խա-
 ւարի անգիտութեան 'ի խորս կո-
 ռոստեան , 'ի պատրանս ստտանայա-
 կան խաբեբայ մոլորութեան , զի
 պաշտէին զարարածս և զգործս ձե-
 ռաց իւրեանց : Եւ մինչնոքս զայս
 զմտաւ ածեալ խորհէին զսրբոյն ,
 եղեւ յանկարծակի ահեղ որոտումն
 և ճայթումն յամպոց հրացան փայ-

լատակմամբ , անկան յերկիր և յապուշ կրթեցան միտք նոցա . և եղեն իբրեւ զանխօս անասունս՝ որ ոչ գոյ 'ի նոսա իմաստութիւն : Իսկ սուրբ առաքեալն ելեալ արտաքս 'ի բանդէն եդ ձեռն 'ի վերայ միոյ միոյ ուրուք 'ի նոցանէն , և կազդուրեցան կացին 'ի վերայ ոտից իւրեանց , և միտք իւրեանց դարձաւ 'ի նոսա , և խնդրեցին 'ի սրբոյ առաքելոյն գտանել ողորմութիւն , և հայցել ըզգթութիւն 'ի տեառնէ Աստուծոյ , և ընդունել զքօշկութիւն 'ի վերայ հարուածոցն՝ որ հասին նոցա : Իսկ սուրբն Աստուծոյ ասէ . Որոյ բաց են աչք մարմնոյս , զլոյս աշխարհիս միայն տեսանեն , այլ ոչ զլոյսն ճշմարիտ՝ որ լուսաւորէ զամենայն մարդ որ գալոց է յաշխարհ : Արգեթէ հաւանիք բանից իմոց և հաւատասջիք քարոզութեան աւետարանին փառաց միածնի որդւոյն Աստուծոյ , զոր ես ձեզ աւետարանեմ , ընդունիջիք զքօշկութիւն հարուածոցդ , զոր հայցէք 'ի տեառնէ 'ի ձեռն իմոյ բարեխօսութեան , և

կեցցեն անձինք ձեր . և լինիջիք լուսոյն անստուերի ժառանգորդք և անանց կենացն յաւիտենից , զոր որդին Աստուծոյ Յիսուս աացէ ձեզ , եթէ հաւատասջիք յանուն նորա աներկբայ խոստովանութեամբ : Պատասխանի ետուն և ասեն . հաւատամք յԱստուածն քո , յոր դու հաւատացեալ պատմես մեզ . միայն կեցցեն անձինք մեր , և լուսաւորեացես զմեզ . և տուաքեալն որպէս յամենայն տեղիս , և անդ քարոզեաց զաւետարանն Մատթէոսի , և ըզմարգարէութիւնն Եսայեայ տեսաւ նորի , և զմեկնութիւն նոցա որ կայր յառակոն , և զճառս խորինս որ էր 'ի մարգարէութեանն , և 'ի սուրբ աւետարանի անդ : Եւ անդէն ստիպել սկսան զսուրբ տուաքեալն թագաւորքն և մեծամեծքն և նախարարքն , և ասեն . Փութա կատարեա 'ի մեզ զքարոզութիւն աւետարանին աւետեաց՝ զորմէ ասացեր միրսութեամբ հասանել թողութեան մեզաց և երկնից արքայութեանն , զի եղիցի բժշկութիւն հա-

բուլածոցս հասելոց 'ի վերայ մեր :
Արդ մի դանդաղիւր զօգուտն՝ որ
վասն մերոյ փրկութեան՝ տալ մեզ
զոր ուսաք բերանով քով, և խրա-
տու պատուհասիս՝ որ ժամանեաց
մեզ . զի գիտացաք այժմ և ծանեաք
եթէ Աստուած քոնա է Աստուած ,
և չիք ոք բայց 'ի նմանէ , և մեք նմա
ծառայեսցուք և հնազանդեսցուք .
զի նա է Աստուած ճշմարիտ և
կեանք յաւիտենական և փրկիչ աշ-
խարհաց : Յայնժամ սուրբ առա-
քեալն ած զնոսա 'ի վտակն որ իջա-
նէր 'ի փոքր ձորակէ միոջ 'ի հարա-
ւակողմ կուսէ, և իջուցեալ 'ի ջուրն
մկրտեաց զնոսա . և նոցա բացան
աչք և տեսին զՀոգին սուրբ զի շըր-
ջէր 'ի վերայ ջուրցն քաղցր օդով և
պարզ լուսով . և լուսաւորեալ ըզ-
նոսա զգեցուցանէր նոցա զլոյսն իբ-
րեւ զհանդերձ , և իսկ և իսկ ուղ-
ղեաց սեղան , և կերակրեաց զնոսա
յերկնաւոր հացէն , և յարենէ Որդ-
ւոյն Աստուծոյ . և աղօթս արա-
րեալ եդ ձեռն 'ի վերայ նոցա , զի
կացցեն հաստատուն 'ի հաւատան

զոր ընկալան , և լուսաւորեցան 'ի
 լոյս հոգւոյն սրբոյ : Եւ նոքա ազա-
 չէին զսուրբ առաքեալն լինել առ
 նոսա , և հովուել զնոսա զի անքակ-
 լիցին 'ի նմանէ : Իսկ նա պատաս-
 խանեալ ասէ . Եւ այլոց քաղաքաց
 պարա է ինձ աւետարանել , որպէս
 ասաց Քրիստոս , գնացէք յամե-
 նայն հեթանոսս , միրտեցէք զնոսա
 յանուն հօր և Որդւոյ և հոգւոյն
 սրբոյ : Արդ ինքն Քրիստոս յոր
 հաւատացէք և լուսաւորեալ կնքե-
 ցայք հոգւով նորա , նա եղիցի ընդ
 ձեզ . և մէք զի յանձն արար մեզ
 զհեթանոսս՝ մի ստուանգանեացուք
 հրամանին նորա : Եւ ունկնդիր ե-
 շեալ թոյլ ետուն նմա :

Եւ գնացեալ անտի սրբոյն՝ եհաս
 յերկիրն Պարթեւաց , և Մարաց ,
 և Եղիմացւոց , և քարոզէր նոցա
 զբանն կենաց : Բազումք 'ի Պար-
 թեւացն գործան 'ի տէր զօրու-
 թեանց , նշանօք և արուեստիւք և
 պէսպէս բժշկութեամբ , զոր ընկա-
 լան 'ի սուրբ առաքելոյն , զառող-
 ջութիւն ախտից ողորմութեամբ և

գլխութեամբ տեսան : Եւ լուսա-
 ւորեալ անդ զքաղութիւն , գնաց 'ի
 կողմանս Պարսից և Մոգուց , և
 սկսաւ քարոզել նոցա զսովորական
 վարդապետութեանն իւրոյ զմատ-
 թէոսեան աւետարանն , և որ ինչ
 վասն մոգուցն հանգամանք էին եդ-
 առաջի նոցա : Եւ հասեալ մինչեւ
 'ի տեղի պաշտամանն կրակարանի
 նոցա , զոր պաշտէին օրինօք մոգու-
 թեանն , և համբարձեալ զձեռս
 իւր յարեւելս ընդդէմ արեգա-
 կանն՝ զոր պաշտէին և արգել զնա ,
 և զզօրութիւնն ճառագայթից նո-
 րա պակասեցոյց մինչեւ ցվեց ժամ
 աւուրն : Եւ նշան յերկնից սիւն
 հրոյ եկաց ընդ մէջ կրակարանին ,
 յանդիմանել զմոլորութիւնն նոցա
 արհաւրօք և սաստիկ հիացմամբ ,
 փոխանակ զի սպաս տանէին Հեղի-
 ու , և Սեփայ , և Արեսի , և Պռննայ :
 Այլ թէպէտ և այնչափ մեծ սքան-
 ճելք և նշանք զարմանալիք ցու-
 ցան 'ի վերուստ , սակայն ոչ զան-
 գիտեցոյց զնոսա դառնալ յերկր-
 պագութենէ տարերցն . և յոր վրի-

պեալ էին սնոտի առաւելարանու-
թեամբ բարձրայն պարծանք .
բայց միայն ոգիք ութ , զոր առեալ
լուսաւորեաց , և հանեալ զնոսա 'ի
ժողոյ կործանելոցն խուժագուժ
ազգին :

Եւ անցեալ գնաց 'ի Գողթն գա-
ւառ հայոց , և փութացաւ հասա-
նել 'ի վիճակ Թագեոտի ըստ հրա-
մանի Հոգւոյն սրբոյ . և քարոզեալ
անգ զբանն կենաց , և նոքա ընկա-
լեալ խնդութեամբ և մեծաւ յօժա-
րութեամբ , հաւանեցան և հնա-
զանգեցան և լուսաւորեցան միլը-
տութեամբ աւազանին : Եթող անգ
նոցա երիցունս 'ի մոգուց անտի՝ որ
աշակերանեցան սուրբ առաքելոյն .
և բազում զօրութիւնս կատարէր
Աստուած 'ի ձեռն տրանցն այնոցիկ
յամենայն ակզիս , ուր և հասա-
նէին ոտք նոցա . և զբազումս դար-
ձուցին 'ի տէր 'ի սնոտի պաշտամա-
նէն . և շնորհք առաքելականք ե-
ղեն 'ի վերայ նոցա : Ի քսանեւին-
ներորդ ամի Սանատրիոյ Թագաւո-
րին եմուտ սուրբ առաքեալն Բար-

Թողովէոս ըստ հրամանի Հոգւոյն սրբոյ 'ի Հայք, որ ընտրեաց զնոսա յառաքելութիւն կոչմանն հեթանոսաց : Եւ Թովմայի ըստ վերակացութեան առաջնորդութեանն իւրոյ դրեալ առ նա, զի մի զանց արասցէ զնոքօք քարոզել զաւետարանն արքայութեան, որպէս և յամենայն տեղիս փոխանակ Թագէոսի առաքելոյն՝ որ էր յեւթանասնից անախ :

Եւ եկեալ սուրբ առաքեալն 'ի Բլուրն Արտաշու, հանդիպեցաւ այլ ոմն յերկոտասանիցն Յուդայ Յակորեան . և կանգնեցին 'ի տեղւոջն ուր պատահեցան միմեանց զնշան աւերունական խաչին, և հրաժարեցին 'ի միմեանց մեծաւ ուրախութեամբ . և գնացեալ Յուդայի յիւր տեղիսն : Բայց Բարթողովմէոս գընացեալ եմուտ 'ի Հեր և 'ի Ջարեւանդ գաւառ Հայոց, և արարնշանս և արուեստս 'ի վերայ հիւանդաց . և գեւս բազումս եհան, և լուսաւորեալ անդ զբազումս և միտթարեալ բանիւ վարդապետութեամբ սուրբ

աւետարանին , և եգեալ նոցա վը-
կայութիւն , զի կացցեն հաստա-
տուն 'ի հաւատան զոր ընկալան , և
հաւատարիմ եղեն : Եւ եգեալմիոյ
միոյ ձեռն յանձն արար զնոսա
շնորհացն Աստուծոյ . և ինքն գնա-
ցեալ եկն յՈւրբիանոս քաղաք
Հայոց . և գային առ նա ամենայն
նեղեալք որ 'ի պէսպէս ցաւս և 'ի
տանջանս , և բժշկեաց զամենեւեան ,
և լուսաւորեաց մկրտութեամբ
սուրբ աւազանին :

Լուսաւ զնմանէ Ոգոհի քոյր Թա-
գաւորին Սանատրկոյ , որ էր որդի
քեռ Աբգարու , և եկն առ նա 'ի
Ծածուկ , և լուեալ 'ի նմանէ զբանն
կենաց՝ հաւատաց 'ի աէր մեր Յի-
սուս Քրիստոս ինքն և իւրքն ամե-
նայն . և զգեցեալ հանդերձ կու-
սութեան 'ի բաց մերկացեալ զփառս
աշխարհի , և աշակերտեալ առաքե-
լոյն շրջէր զհեա նորա : Եւ լուեալ
Թագաւորին զիրան՝ որ եղեն , և զայ-
րացեալ մեծաւ ցասմամբ իբրեւ
զգազան կատաղեալ արիւնարբու ,
յղեաց զհազարապետն Տերենտիոս ,

և որք ընդ նմա . և իբրեւ եկն առ
 նա հազարապետն ըստ հրամանի
 Թադաւորին , և տեսեալ զսուրբն
 Աստուծոյ գլծացաւ 'ի նա , և նա
 սկսաւ քարոզել նմա զաւետարանն
 արքայութեան . և տէր եբաց զմիտս
 նորա անսալ բանից նորա : Եւ ինքն
 անկեալ էր յախա բորոտութեան ,
 և առեալ զնա սրբոյ առաքելոյն 'ի
 գիշերի մկրտեաց . և ահա ամպ լու-
 սաւոր հովանի եղեւ 'ի վերայ տեղ-
 ւոյն , և լոյս հրոյ շուրջ փակեալ
 զաւազանն սրբարար : Եւ եղեւ ընդ
 ելանել նորա 'ի ջրոյն՝ անկաւ 'ի
 նմանէ մորթն խտացեալ իբրեւ
 զկեղեւ ծառոյ և իբրեւ զտերեւ
 որթոյ , և լոյս զգեցաւ իբրեւ զհան-
 դերձ . և տեսեալ զսքանչելիսն որ
 եղեն , բազումք հաւատացին 'ի
 տէր : Եւ եղեւ իբրեւ եհաս լուր
 սքանչելեացն այն առ Թադաւորն ,
 առաւել զայրացեալ անհանգուր-
 ժելի բարկութեամբ , և փութա-
 ցեալ յղեաց զայլ ոմն 'ի նախարա-
 րացն , զի փութով զրաւ արասցէ
 նոցա , և մի թուլասցին մնալ տե-

ւել անսալ նոցա : Եւ առեալ ըզ-
 սուրբ առաքեալն հանգերձ կու-
 տիւն և հաղարապետովն , և այլովք
 աշակերտելոցն ածին յառեանն :
 Եւ տանջեալ զսուրբ առաքեալն
 քքք իբրեւ ժամ մի արք վեց , և
 համարէին զնա մեռեալ , և քարշե-
 ցին ընկեցին զնա արատքոյ քաղա-
 քին . բայց սուրբ առաքեալն կայր
 կենդանի զօրութեամբ և ուժով
 տեառն իւրոյ յոր յուսացեալն
 էր : Եւ իբրեւ ժամս երիս այսպէս
 անկեալ դնէր , և շուրջ զնովաւ
 յոյժ բազմութիւն 'ի քաղաքէն և
 յամենայն սահմանաց նորա . և յետ
 անցանելոյ երից ժամուցն , խլըր-
 տեաց ձեռամբն , և ձգեալ բուռն
 հարին զնմանէն , և յարեաւ նստաւ
 կանգուն , և համբարձեալ զձեռս
 իւր յերկինս ասէ . Տէր Աստուած
 հայր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
 տոսի , մի թողուր 'ի ձեռանէ զվի-
 ճակս զայս խնդրուածովք Թա-
 դէոսի և Թովմայի և Յուդայի , և
 իմ Բարթողոմէոսի , որ հոգացաք
 վասն աշխարհիս այսորիկ . և մի

ոտնհար լիցի 'ի Թշնամւոյն , այլ
 աուր սոցա զշնորհս ողորմութեան ,
 և դարձցին յերկրպագութենէ կռո-
 ցըն անոտեաց , որ զուր և սարա-
 պարս մոլորեալ են 'ի տգիտութե-
 նէ անհաւատութեան : Եւ տուր
 սոցա հովիւ և առաջնորդ , զի ծա-
 նիցեն զքեզ միայն Ճմարիտդ Աս-
 տուած , և զոր առաքեցեր զՅիսուս
 Քրիստոս . և զիս ընկալ տէր իմ , և
 զհաւատացեալքս 'ի քեզ պահեա :
 Զայս իբրեւ ասաց շարժեցաւ տե-
 ղին , և ահա կամար լուսեղէն ե-
 կեալ եկաց 'ի վերայ սրբոյն . և նո-
 րա հայեցեալ 'ի վեր յերկինս ա-
 ւանդեաց զհոգին , և բուրեաց հոս
 անուշութեան . և սուրբ առաքեալն
 Թադէոս իբրեւ այն Թէ մարմնաւոր
 տեսեամբ գայր ընդ առաջ նորա ,
 և դարձան ընդ նոյն ուստի եկն
 սուրբն Աստուծոյ Թադէոս : Եւ
 ահ կալաւ զամենեւեան , և հաւա-
 տացին յաւուր յայնմիկ ոգիք երկու
 հազարք , և ամենեքեան փառաւոր
 առնէին զԱստուած 'ի վերայ եղե-
 լոցն , և եկաց լոյսն կամարածեւ 'ի
 Ս . ԲԱՐԴՈՂ . ՅՈՒՄԲ . 3

վերայ մարմնոյն աւուրս երկստասան :

Իսկ զերանելին Ոգոհի և զհազարապետն սպան սրով, և զայլս բազումս ընդ նոսա : Եւ տեսեալ զմարմին սրբոյ առաքելոյն փոխեցին 'ի հանգիստ 'ի նմին տեղւոջ, նոյն պէս և զայլոց վկայիցն 'ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեանն : Իսկ իբրեւ եղեւ որոտումն լուան խուլքն և բժշկեցան, տեսին կոյրք և լուսաւորեցան, և համեղքն խօսեցան, և ամենեքեան յիւրաքանչիւր ախարից բուժեցան, որք հաւատացին 'ի տէր մեր Բիսուս Քրիստոս 'ի ձեռն սրբոյ առաքելոյն Բարթոլոմէոսի : Եւ համբարձեալ զձեռս իւրեանց միաբան հաւատացելոցն, 'ի մի բերան փառաւորէին զտէր մեր Բիսուս Քրիստոս . ընդ որում Հօր և Հոգւոյն սրբոյ վայել է փառք իշխանութիւն և պատիւ . այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ሀበተቀኮህህኔቀ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՑ ՍՈՒՔԻԱՍԱՆՑ

ՆԱՀԱՑԱԿՔ որք գնացին յԱլա-
նաց դրանէ զհետ Սաթենկայ տիկ-
նոջ 'ի Հայս , և վարդապետեալք 'ի
սրբոց արանց աշակերտաց սրբոյ ա-
ռաքելոյն Թադէօսի , մենաւորեալք
յակունս Եփրատայ , որոց առա-
ջինն սուրբն Ոսկի . 'ի սոցանէ լու-
սաւորեալք բանիւն կենաց 'ի Քրիս-
տոս հաւատացին , և մկրտեալք օր
ըստ օրէ յաւելուին 'ի հաւատս .
և երանելեաց արանցն յաղագս նո-
ցա վարդապետութեանն և 'ի Քրիս-
տոս հաւատոցն կատարեցան յորդ-
ւոցն Սաթինկայ սրով : Եւ նոքա ե-
լեալ բնակեցան 'ի Սուկաւ լերինն ,
որ յանուն գլխաւորին իւրեանց
Սուքիաս՝ կոչեցաւ Սուկաւ , 'ի Բա-
գրեւանդ գաւառի յանդիման Բա-

գուան գեղջ, ընգգէմ՝ հապա լե-
րինն . խոտաճարակ լինելով իբրեւ
զվայրենի ոչխարո՝ ի տեսչութենէն
Աստուծոյ, յամս Հապհոյ թագաւո-
րին : Եւ քանզի երկիրն հայոց յետ
ամաց աւերեալ լինէր, զի թագաւոր
ոչ ունէին . քանզի սպանեալ էր
զԱրտաւան որդի Վազարշու, և ըզ-
խոսրով թագաւորն հայոց՝ թա-
գաւորին Պարսից, և ի նախանձ
մտեալ հայրենի վրիժուցն, այնու-
հետեւ կամեր կորուսանել զաշ-
խարհն հայոց . ապէր . Անցեալ ա-
ւերեցից զերկիրն, և առից զվեժ
ըստ սովորութեան հայրենեաց : Այ-
նուհետեւ զօրո գումարեալ, զաշ-
խարհն ջանայր վայրապան առնել
և խոպանացուցանել զքաւառսն
հայոց :

Իսկ երանելիքն կային և մտախորհ
լինէին իրացն, եթէ Զիամրգ վեժ-
ինգիր լինիցի թագաւորն Պարսից
յաջխարհէն հայոց, և կամի նա ի
տարակուսի երկիրն հայոց : Իսկ իբ-
րեւ տեսանէին զնեղութիւն և զտա-
ռապանս նոցա սուրբ վկայքն, . ապէ

երանեւին Կողբատոս ցաւորք : Սիւ-
քիաս . Եկայք արասցուք աղօթս զի
արասցէ Աստուած խաղաղութիւն
աշխարհիս այսմիկ : Եւ աղօթեալ
նոցա ամենեցուն առ տէր ասեն .
Ողորմեա Աստուած ըստ մեծի ողոր-
մութեան քում 'ի վերայ աշխար-
հիս . զի թէպէտեւ անօրէնութիւն
է 'ի սոսա , այլ դու տէր և արարիչ
ամենայն արարածոց , ամենեցուն
օգնականութիւն և ողորմութիւն 'ի
քէն է . դարձո զսրտմտութեան
սուրն 'ի նոցանէ , մարգասէր և ան-
ոխակալ և քեզ փառք յամենայնի :

Եւ նոյնժամայն դարձաւ թագա-
ւորն Պարսից յերկիր իւր , և եղև
խաղաղութիւն մեծ յաշխարհիս
Հայոց . իբրեւ տեսին երանեւիքն
ուրախ եղեն և փառաւոր առնէին
զԱստուած : Իսկ 'ի նմին գիշերի տե-
սիլ երեւեալ երանեւոյն Պաւղոք-
ատի , և ասէ ցեղքարսն իւր . Տե-
սիլ երեւեցաւ ինձ 'ի գիշերիս յայս-
միկ . առեւծ մի ելանէր 'ի գրանէ
մերմէ , և գայր հասանէր մինչեւ
ցմեղ , և բազում մարտիւք մարտըն-

աւետարանին , և եգեալ նոցա վը-
կայութիւն , զի կացցեն հաստա-
տուն 'ի հաւատան զոր ընկալան , և
հաւատարիմ եղեն : Եւ եգեալ միոյ
միոյ ձեռն յանձն արար զնոսա
շնորհացն Աստուծոյ . և ինքն գնա-
ցեալ եկն յՈւրբիանոս քաղաք
Հայոց . և գային առ նա տմենայն
նեղեալք որ 'ի պէսպէս ցաւս և 'ի
տանջանս , և բժշկեաց զամենեւեան ,
և լուսաւորեաց մկրտութեամբ
սուրբ աւազանին :

Լուսա զնմանէ Ոգոհի քոյր Թա-
գաւորին Սանատրկոյ , որ էր որդի
քեռ Աբգարու , և եկն առ նա 'ի
Ծածուկ , և լուեալ 'ի նմանէ զբանն
կենաց՝ հաւատաց 'ի տէր մեր Յի-
սուս Քրիստոս ինքն և իւրքն ամե-
նայն . և զքեցեալ հանգերձ կու-
սութեան 'ի բաց մերկացեալ զփառս
աշխարհի , և աշակերտեալ առաքե-
լոյն շրջէր զհետ նորա : Եւ լուեալ
Թագաւորին զիրան՝ որ եղեն , և զայ-
րացեալ մեծաւ ցասմամբ իբրեւ
զքազան կատաղեալ արիւնարբու ,
յղեաց զհազարապետն Տերենտիոս ,

և որք ընդ նմա . և իբրեւ եկն առ
 նա հազարապետն ըստ հրամանի
 Թագաւորին , և տեսեալ զսուրբն
 Աստուծոյ գլծացաւ 'ի նա , և նա
 սկսաւ քարոզել նմա զաւետարանն
 արքայութեան . և տէր երաց զմիտս
 նորա անսալ բանից նորա : Եւ ինքն
 անկեալ էր յախտ բորոտութեան ,
 և առեալ զնա սրբոյ առաքելոյն 'ի
 գիշերի մկրտեաց . և ահա ամպ լու-
 սաւոր հովանի եղեւ 'ի վերայ տեղ-
 ւոյն , և լոյս հրոյ շուրջ փակեալ
 զաւազանն սրբարար : Եւ եղեւ ընդ
 ելանել նորա 'ի ջրոյն՝ անկաւ 'ի
 նմանէ մորթն խստացեալ իբրեւ
 զկեղեւ ծառոյ և իբրեւ զտերեւ
 որթոյ , և լոյս զգեցաւ իբրեւ զհան-
 դերձ . և տեսեալ զսքանչելիսն որ
 եղեն , բազումք հաւատացին 'ի
 տէր : Եւ եղեւ իբրեւ եհաս լուր
 սքանչելեացն այն առ Թագաւորն ,
 առաւել զայրացեալ անհանդուր-
 ժելի բարկութեամբ , և փութա-
 ցեալ յղեաց զայլ ոմն 'ի նախարա-
 րացն , զի փութով զրաւ արասցէ
 նոցա , և մի թուլասցին մնալ տե-

ւել անսալ նոցա : Եւ առեալ ըզ-
 սուրբ առաքեալն հանգերձ կու-
 տիւն և հաղարապետովն , և այլովք
 աշակերտելոցն ածին յատեանն :
 Եւ տանջեալ զսուրբ առաքեալն
 քքոք իբրեւ ժամ մի արք վեց , և
 համարէին զնա մեռեալ , և քարշե-
 ցին ընկեցին զնա արտաքոյ քաղա-
 քին . բայց սուրբ առաքեալն կայր
 կենդանի զօրով թեամբ և ուժով
 տեառն իւրոյ յոր յուսացեալն
 էր : Եւ իբրեւ ժամս երիս այսպէս
 անկեալ դնէր , և շուրջ զնովաւ
 յոյժ բազմութիւն 'ի քաղաքէն և
 յամենայն սահմանաց նորա . և յեա
 անցանելոյ երից ժամուցն , խլր-
 տեաց ձեռամբն , և ձգեալ բուռն
 հարին զնմանէն , և յարեաւ նստաւ
 կանգուն , և համբարձեալ զձեռս
 իւր յերկինս ասէ . Տէր Աստուած
 հայր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
 տոսի , մի թողուր 'ի ձեռանէ զվի-
 ճակս զայս խնդրուածովք Թա-
 դէոսի և Թովմայի և Յուդայի , և
 իմ Բարթոլոմէոսի , որ հոգացաք
 վասն աշխարհիս այսորիկ . և մի

ոտնհար լիցի 'ի Թշնամւոյն , այլ
 առւր սոցա զշնորհս ողորմութեան ,
 և դարձցին յերկրպագութենէ կռո-
 ցնն սնոտեաց , որ զուր և տարա-
 պարտ մոլորեալ են 'ի տգիտութե-
 նէ անհաւատութեան : Եւ տուր
 սոցա հովիւ և առաջնորդ , զի ծա-
 նիցեն զքեզ միայն ճշմարիտդ Աս-
 տուած , և զոր առաքեցեր զՅիսուս
 Քրիստոս . և զիս ընկալ տէր իմ , և
 զհաւատացեալքս 'ի քեզ պահեա :
 Զայս իբրեւ ասաց շարժեցաւ տե-
 ղին , և ահա կամար լուսեղէն ե-
 կեալ եկաց 'ի վերայ սրբոյն . և նո-
 րա հայեցեալ 'ի վեր յերկինս ա-
 լանդեաց զհոգին , և բուրեաց հոտ
 անուշութեան . և սուրբ առաքեալն
 Թադէոս իբրեւ այն Թէ մարմնաւոր
 տեսլեամբ գայր ընդ առաջ նորա ,
 և դարձան ընդ նոյն ուստի եկն
 սուրբն Աստուծոյ Թադէոս : Եւ
 ահ կալաւ զամենեւեան , և հաւա-
 տացին յաւուր յայնմիկ ոգիք երկու
 հաղարք , և ամենեքեան փառաւոր
 առնէին զԱստուած 'ի վերայ եղե-
 լոցն , և եկաց լոյսն կամարաձեւ 'ի
 Ս . ԲԱՐԴՈՂ . ԱՌԵՔ . 3

վերայ մարմնոյն աւուրս երկտա-
սան :

Իսկ զերանելին Ոգոհի և զհա-
ղարապեան սպան սրով, և զայլս
բազումս ընդ նոսա : Եւ տեսեալ
զմարմին սրբոյ առաքելոյն փոխեցին
'ի հանգիստ 'ի նմին տեղւոջ . նոյն-
պէս և զայլոց վկայիցն 'ի փառս ա-
մենասուրբ Երրորդութեանն : Իսկ
իրրեւ եղեւ որոտումն լուան խուլ-
քըն և բժշկեցան , տեսին կոյրք և
լուսաւորեցան , և համերքն խօսե-
ցան , և ամենեքեան յիւրաքանչիւր
ախովից բուժեցան , որք հաւատա-
ցին 'ի տէր մեր Բիսուս Քրիստոս 'ի
ձեռն սրբոյ առաքելոյն Բարթողո-
միոսի : Եւ համբարձեալ զձեռս իւ-
րեանց միաբան հաւատացեցոցն , 'ի
մի բերան փառաւորէին զտէր մեր
Բիսուս Քրիստոս . ընդ որում Հօր
և Հոգւոյն սրբոյ վայել է փառք
ի յիսանութիւն և չլաւիւ . այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն :

ሀበተዮሐሁዲኔ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՑ ՍՈՒՔԻԱՍԱՆՑ

ՆԱՀԱՏԱԿՔ որք գնացին յԱւանաց դրանէ զհետ Սաթենկայ տիկնոջ 'ի հայս, և վարդապետեալք 'ի սրբոց արանց աշակերտաց սրբոյ առաքելոյն Թադէօսի, մենաւորեալք յակունս Եփրատայ, որոց առաջինն սուրբն Ոսկի. 'ի սոցանէ լուսաւորեալք բանիւն կենաց 'ի Քրիստոս հաւատացին, և մկրտեալք օր ըստ օրէ յաւելուին 'ի հաւատոս. և երանելեաց արանցն յաղագս նոցա վարդապետութեանն և 'ի Քրիստոս հաւատոցն կատարեցան յորդոցն Սաթինկայ սրով: Եւ նոքա ելեալ բնակեցան 'ի Սուկաւ լերինն, որ յանուն գլխաւորին իւրեանց Սուքիաս՝ կոչեցաւ Սուկաւ, 'ի Բագրեւանդ գաւառի յանդիման Բա-

ւել անսալ նոցա : Եւ առեալ ըզ-
 սուրբ առաքեալն հանգերձ կու-
 տիւն և հաղարապետովն , և այլովք
 աշակերտելոքն ուծին յառեանն :
 Եւ տանջեալ զսուրբ առաքեալն
 քքոք իբրեւ ժամ մի արք վեց , և
 համարէին զնա մեռեալ , և քարշե-
 ցին ընկեցին զնա արտաքոյ քաղա-
 քին . բայց սուրբ առաքեալն կայր
 կենդանի զօրով թեամբ և ուժով
 տեառն իւրոյ յոր յուսացեալն
 էր : Եւ իբրեւ ժամս երես այսպէս
 անկեալ դնէր , և շուրջ զնովաւ
 յոյժ բազմութիւն 'ի քաղաքէն և
 յամենայն սահմանաց նորա . և յետ
 անցանելոյ երկց ժամուցն , խլըր-
 տեաց ձեռամբն , և ձգեալ բուռն
 հարին զնմանէն , և յարեաւ նսաաւ
 կանգուն , և համբարձեալ զձեռո
 իւր յերկինս ասէ . Տէր Աստուած
 հայր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
 տոսի , մի թողուր 'ի ձեռանէ զվի-
 ճակս զայս խնդրուածովք Թա-
 դէոսի և Թովմայի և Յուդայի , և
 իմ Բարթողոմէոսի , որ հոգացաք
 վասն աշխարհիս այսօրիկ . և մի

ոտնհար լիցի 'ի թշնամւոյն , այլ
 առւր սոցա զշնորհս ողորմութեան ,
 և դարձցին յերկրպագութենէ կռո-
 ցըն անոտեաց , որ զուր և սարա-
 պարս մոլորեալ են 'ի ագիտութե-
 նէ անհաւատութեան : Եւ որոշ
 սոցա հովիւ և առաջնորդ , զի ծա-
 նիցեն զքեզ միայն ճշմարիտդ Աս-
 տուած , և զոր առաքեցեր զՅիսուս
 Քրիստոս . և զիս ընկալ տէր իմ , և
 զհաւատացեալքս 'ի քեզ պահեա :
 Զայս իբրեւ ասաց շարժեցաւ տե-
 ղին , և ահա կամար լուսեղէն ե-
 կեալ եկաց 'ի վերայ սրբոյն . և նո-
 րա հայեցեալ 'ի վեր յերկինս ա-
 լանդեաց զհոգին , և բուրեաց հոտ
 անուշութեան . և որոք առաքեալն
 Թադէոս իբրեւ այն թէ մարմնաւոր
 տեսլեամբ գայր ընդ առաջ նորա ,
 և դարձան ընդ նոյն ուստի եկն
 սուրբն Աստուծոյ Թադէոս : Եւ
 ահ կալաւ զամենեւեան , և հաւա-
 տացին յառուր յայնմիկ ոգիք երկու
 հաղարք , և ամենեքեան փառաւոր
 առնէին զԱստուած 'ի վերայ եղե-
 լոցն , և եկաց լոյսն կամարածեւ 'ի

վերայ մարմնոյն աւուրս երկստա-
սան :

Իսկ զերանելին Ոգոհի և զհա-
ղարապեան սպան սրով, և զայս
բազումս ընդ նոսա : Եւ տեսեալ
զմարմին սրբոյ առաքելոյն փոխեցին
'ի հանգիստ 'ի նմին տեղւոջ, նոյն-
պէս և զայլոց վկայիցն 'ի փառս տ-
մենասուրբ Երրորդութեանն : Իսկ
իբրեւ եղեւ որոտումն լուան խուլ-
քըն և բժշկեցան, տեսին կոյրք և
լուսաւորեցան, և համարքն խօսե-
ցան, և ամենեքեան յիւրաքանչիւր
ախովց բուժեցան, որք հաւատա-
ցին 'ի տէր մեր Բիսուս Քրիստոս 'ի
ձեռն սրբոյ առաքելոյն Բարթողո-
մէոսի : Եւ համբարձեալ զձեռս իւ-
րեանց միաբան հաւատացելոցն, 'ի
մի բերան փառաւորէին զտէր մեր
Բիսուս Քրիստոս . ընդ որում Հօր
և Հոգւոյն սրբոյ վայել է փառք
իշխանութիւն և պատիւ . այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն :

ሀበተቀኅሀይቅ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՑ ՍՈՒՔԻԱՍԱՆՑ

ՆԱՀԱՑԱԿ որք գնացին յԱւանաց դրանէ զհետ Սաթենկայ տիկնոջ 'ի Հայս, և վարդապետեալք 'ի սրբոց արանց աշակերտաց սրբոյ առաքելոյն Թադէօսի, մենաւորեալք յակունս Եփրատայ, որոց առաջինն սուրբն Ոսկի. 'ի սոցանէ լուսաւորեալք Բանիւն կենաց 'ի Քրիստոս հաւատացին, և մկրտեալք օր ըստ օրէ յաւելուին 'ի հաւատս. և երանելեաց արանցն յաղագս նոցա վարդապետութեանն և 'ի Քրիստոս հաւատոցն կատարեցան յորդոցն Սաթինկայ սրով: Եւ նոքա ելեալ բնակեցան 'ի Սուկաւ լերինն, որ յանուն գլխաւորին իւրեանց Սուքիաս՝ կոչեցաւ Սուկաւ, 'ի Բագրեւանդ գաւառի յանդիման Բա-

գուան գեղջ, ընգգէմ հպաա լե-
րինն . խոտաճարակ լինելով իբրեւ
զվայրենի ոչխարս 'ի տեսչութենէն
Աստուծոյ, յամա Շապհոյթագաւո-
րին : Եւ քանզի երկիրն հայոց յեա
ամաց աւերեալ լինէր, զի թագաւոր
ոչ ունէին . քանզի սպանեալ էր
զԱրտաւան որդի Վազարշու, և ըզ-
խոտրով թագաւորն հայոց՝ թա-
գաւորին Պարսից, և 'ի նախանձ
մտեալ հայրենի վրիժուցն, այնու-
հետեւ կամէր կորուսանել զաշ-
խարհն հայոց . ասէր . Անցեալ ա-
ւերեցից զերկիրն, և առից զվեժ
ըստ սովորութեան հայրենեաց : Այ-
նուհետեւ զօրս գումարեալ, զաշ-
խարհն ջանայր վայրապան առնել
և խոպանացուցանել զքաւառսն
հայոց :

Իսկ երանելիքն կային և մտախորհ
լինէին իրացն, եթէ Զիամրգ վեժ-
խնդիր լինիցի թագաւորն Պարսից
յաջխարհէն հայոց, և կամի նա 'ի
տարակուսի երկիրն հայոց : Իսկ իբ-
րեւ տեսանէին զնեղութիւն և զառ-
ուապանս նոցա սուրբ վկայքն, . առէ

երանելին Կողրատոս ցառեր՝ Սիւ-
քիաս . Եկայք արասցուք աղօթս զի
արասցէ Աստուած խաղաղութիւն
աշխարհիս այսմիկ : Եւ աղօթեալ
նոցա ամենեցուն առ տէր տանն .
Ողորմեա Աստուած ըստ մեծի ողոր-
մութեան քում 'ի վերայ աշխար-
հիս . զի թէպէտեւ անօրէնութիւն
է 'ի սոսա , այլ դու տէր և արարիչ
ամենայն արարածոց , ամենեցուն
օգնականութիւն և ողորմութիւն 'ի
քէն է . դարձո զսրտմտութեան
սուրն 'ի նոցանէ , մարգասէր և ան-
ոխակալ և քեզ փառք յամենայնի :

Եւ նոյնժամայն դարձաւ Թագա-
ւորն Պարսից յերկիր իւր , և եղեւ
խաղաղութիւն մեծ յաշխարհիս
Հայոց . իբրեւ տեսին երանելիքն
ուրախ եղեն և փառաւոր առնէին
դԱստուած : Իսկ 'ի նմին գիշերի տե-
սիլ երեւեալ երանելւոյն Պաւղոբ-
տէի , և ասէ ցեղքարսն իւր . Տե-
սիլ երեւեցաւ ինձ 'ի գիշերիս յայս-
միկ . առեւծ մի ելանէր 'ի դրանէ
մերմէ , և գայր հասանէր մինչեւ
ցմեղ , և բազում մարտիւք մարտըն-

չէր ընդ մեզ : Իբրեւ լուան զայս ե-
րանելիքն , ծռւնր եգեալ կային յա-
զօթս և ասէին . Տէր Աստուած որ
գիտես զամենայն , մի զարհուրե-
ցուացէ զմեզ չար գաղանն , որ յար-
ձակեալ գայ 'ի վերայ ծառայից
քոց . տէր մի թողուր զմեզ յօգնա-
կանութենէ քումմէ , և 'ի յուսոյ ,
որ կարողդ ես յամենայնի . և մի
տար զսրբութիւն քո շանց : Աս-
տուած որ ամենագէտդ ես , և գի-
տես զսիրտս որդւոց մարդկան . տէր
դու գիտես զի քեզ տուաք զանձինս
մեր 'ի ծառայութիւն , զի արժա-
նաւոր լիցուք անսուտ իոստմանց
քոց որ յաւիտենից : Զայս ազօթս
մատուցին փառաւորութեամբ և
օրհնութեամբ , հանգերձ արտա-
սուգք . և ասացեալ զամենն ամենե-
ցուն 'ի տէր , ոփռեցան 'ի տեղիս
իւրեանց . և ըստ սովորութեան իւ-
րեանց զառանձնական ազօթս մա-
տուցանէին տեառն :

Իսկ սուրբն Սուքիաս տեսանէ
տեսիլ զերրորդ ժամու աւուրն , և
ժողովեալ զեղբարսն , ասէ ցնոոս .

Տեսանէի ես 'ի տեսլեան այսօր , զի
 Շապուհ վախճանեալ էր , և նստէր
 յաթոռ Դատիանոս . և առաքէր
 առ մեզ ագռաւ մի թաթաւեալ ա-
 րեամբ , և կամէր ցրուել զմեզ իբ-
 րեւ զձագս աղաւնեաց , և որպէս
 գայլ յարձակեալ 'ի փարախս գա-
 ռանց կամէր յափշտակել : Բայց
 դուք հաստատուն կացէք , և մի' եր-
 կիցեն ոիրտք ձեր յերկեւղէ մարգ-
 կան , զի կարող է Աստուած օգնել
 մեզ , որպէս ամենայն յուսացելոց իւ-
 րոց : Զայս տեսեալ երանելին Սու-
 քիաս , վարդապետէր եղբարցն ըզ-
 քաջալերութիւն 'ի վերայ երկաքան-
 չիւրոցն : Եւ ասէր . Պինդ կացէք և
 հաստատուն վաստակեցէք . զի զմեզ
 զամենեւեան արժանիս արասցէ Աս-
 տուած ընդ վերջին մշակացն , որ ե-
 ղեն առաջինք . և առնումք զպար-
 գեւս վաստակոց մերոց յերկնաւոր
 տեառնէն : Զայս իբրեւ լսէին երա-
 նելի եղբարքն 'ի սրբոյն Սուքիասայ ,
 եւս առաւել յաւելուին 'ի գործ
 մշակութեան իւրեանց , յոր հաս-
 տատեալք էին : Ապա երբ ուրեմն

յետուստ սուրբն Սուքիաս յիշեցուցանէ նոցա զառաջինսն . Տեսէք եղբարք իմ և զինուորակիցք . զի որպէս 'ի մտրտս պաաներազմաց յառաջագէմ էաք , նոյնպէս և յայսմ մարտի , որում Թագաւորի զանձինս 'ի ծառայութիւն տուաք , սրտի մտք ծառայեցուք . զի և մեզ տացէ վարձս ընդ յետին մշակացն , որ եղեն առաջինք : Ո՞՞ն յեղբարցանտի որում անուն էր Ղուկիանոս , ասէ ցսուրբն Սուքիաս . Որովհետեւ զանձինս 'ի ծառայութիւն տուաք Աստուծոյ , եկայք ձեռնամուխ լիցուք 'ի բազինն Բագուանայ : Պատասխանի ետ սուրբն Սուքիաս և ասէ . Եկեսցէ այլ մշակ զօրագոյն քան զմեզ , նա կործանեսցէ : Եւ կացեալ սուրբ վկայքն 'ի լերինն Սուկաւէտ խոտաճարակք լեալք հրեշտակակրօն վարուք , և մարմինք նոցա էին իբրեւ զմամուռս քարի . և վարպէ նոցա որպէս զքօշից քարշէին . և ոչ ինչ ունէին , այլ յուսովն Աստուծոյ կային և օրհնէին զԱստուած :

Եւ յետամացին չվախճանեալ էր
 Թագաւորն , և Թագաւորեալ Դի-
 գիանոս Ալանաց , և համար առնէր
 զօրացն . տեղեկացուցանէին զԹա-
 գաւորն վասն երանելեացն եթէ 'ի
 զօրացդ Թագաւորաց բնակեալ են
 յաշխարհին Հայոց արք քաջք և ա-
 ռաքինիք , որք ոչ հաւանեալ պաշ-
 տել զաստուածս Թագաւորաց , և
 հալածեսալք վասն որ 'ի Քրիստոս
 հաւատոցն՝ կան 'ի լերինն Սուկա-
 ւէտ 'ի Հայս , մեծաւ տառապանօք և
 նեղութեամբ վասն Քրիստոսի , որ
 յոյսն իւրեանց կոչի : Եւ իբրեւ
 լուաւ Թագաւորն զայս ամենայն
 յառնէն որում անուն էր Սկու-
 հէր , ընտրեաց 'ի զօրաց իւրոց արս-
 քաջս և անուանիս , և առաքեաց
 յերկիրն Հայոց հանգերձ սպառա-
 զինօք 'ի Սուկաւէտ լեառն , և ասէ .
 Եթէ գտանիցէք , բազում պար-
 գեւօք հաւանեցուցէք գալ այսր ,
 ապա եթէ ոչ հաւանեսցին գալ ,
 'ի սուր սուսերի մաշեսցիք :

Եւ եկեալ զօրուն Պարսից յեր-
 կիրն Հայոց , և հասեալ 'ի լեառն

ՎԿԱՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՑ ՍՈՒՔԻՍԱՍԱՆՑ

ՆԱՀԱՏԱԿՔ որք գնացին յԱլա-
նաց դրանէ զհետ Սաթենկայ տիկ-
նոջ 'ի հայս , և վարդապետեալք 'ի
սրբոց արանց աշակերտաց սրբոյ ա-
ռաքելոյն Թադէօսի , մենաւորեալք
յակունս Եփրատայ , որոց առա-
ջինն սուրբն Ոսկի . 'ի սոցանէ լու-
սաւորեալք բանիւն կենաց 'ի Քրիս-
տոս հաւաատացին , և մկրտեալք օր
ըստ օրէ յաւելուին 'ի հաւատոս .
և երանելեաց արանցն յաղագս նո-
ցա վարդապետութեանն և 'ի Քրիս-
տոս հաւաատոցն կատարեցան յորդ-
ւոցն Սաթինկայ սրով : Եւ նոքա ե-
լեալ բնակեցան 'ի Սուկաւ լերինն ,
որ յանուն գլխաւորին իւրեանց
Սուքիաս՝ կոչեցաւ Սուկաւ , 'ի Բա-
գրեւանդ գաւառի յանդիման Բա-

գուան գեղջ, ընդգէմ հպատ լե-
րինն . խոտաճարակ լինելով իբրեւ
ղվայրենի ոչխարս 'ի տեսչութենէն
Աստուծոյ, յամս Շապհոյ թագաւո-
րին : Եւ քանզի երկիրն հայոց յետ
ամացաւերեալ լինէր, զի թագաւոր
ոչ ունէին . քանզի սպանեալ էր
զԱրտաւան որդի Վաղարշու, և ըզ-
խոսրով թագաւորն հայոց՝ թա-
գաւորին Պարսից, և 'ի նախանձ
մտեալ հայրենի վրիժուցն, այնու-
հետեւ կամէր կորուսանել զաշ-
խարհն հայոց . ասէր . Անցեալ ա-
ւերեցից զերկիրն, և առից զվրէժ
ըստ սովորութեան հայրենեաց : Այ-
նուհետեւ զօրս գումարեալ, զաշ-
խարհն ջանայր վայրապան առնել
և խոպանացուցանել զգաւառան
հայոց :

Իսկ երանելիքն կային և մաախորհ
լինէին իրացն, եթէ Զիմրգ վրէժ-
խնդիր լինիցի թագաւորն Պարսից
յաջխարհէն հայոց, և կամի նա 'ի
տարակուսի երկիրն հայոց : Իսկ իբ-
րեւ տեսանէին զնեղութիւն և զտա-
ռապանս նոցա սուրբ վկայքն, ասէ

երանելին Կողորատոս ցառւրճ՝ Սիւ-
քիաս . Եկայք արասցուք աղօթս զի
արասցէ Աստուած խաղաղութիւն
աշխարհիս այսմիկ : Եւ աղօթեալ
նոցա ամենեցուն առ տէր ասեն .
Ողորմեա Աստուած ըստ մեծի ողոր-
մութեան քում 'ի վերայ աշխար-
հիս . զի թէպէտեւ անօրէնութիւն
է 'ի սոսա , այլ դու տէր և արարիչ
ամենայն արարածոց , ամենեցուն
օգնականութիւն և ողորմութիւն 'ի
քէն է . դարձո զսրտմտութեան
սուրն 'ի նոցանէ , մարդասէր և ան-
ոխակալ և քեզ փառք յամենայնի :

Եւ նոյնժամայն դարձաւ Թագա-
ւորն Պարսից յերկիր իւր , և եղև
խաղաղութիւն մեծ յաշխարհիս
հայոց . իբրեւ տեսին երանելիքն
ուրախ եղեն և փառաւոր առնէին
զԱստուած : Իսկ 'ի նմին գիշերի տե-
սիլ երեւեալ երանելւոյն Պաւղոբ-
տէի , և ասէ ցեղքարսն իւր . Տե-
սիլ երեւեցաւ ինձ 'ի գիշերիս յայս-
միկ . առեւծ մի ելանէր 'ի գրանէ
մերմէ , և գայր հասանէր մինչեւ
ցմեզ , և բազում մարտիւք մարտըն .

չէր ընդ մեզ : Իբրեւ լուան զայս ե-
րանեւիքն , ծռւնր եդեալ կային յա-
ղօթս և ասէին . Տէր Աստուած որ
գիտես զամենայն , մի զարհուրե-
ցուսցէ զմեզ չար գազանն , որ յար-
ձակեալ գայ 'ի վերայ ծառայից
քոց . տէր մի թողուր զմեզ յօգնա-
կանութենէ քումմէ , և 'ի յուսոյ ,
որ կարողդ ես յամենայնի . և մի
տար զսրբութիւն քո շանց : Աս-
տուած որ ամենագէտդ ես , և գի-
տես զսիրտս որդւոց մարդկան . տէր
դու գիտես զի քեզ տուաք զանձինս
մեր 'ի ծառայութիւն , զի արժա-
նաւոր լիցուք անսուտ իոստամանց
քոց որ յաւիտենից : Զայս աղօթս
մատուցին փառաւորութեամբ և
օրհնութեամբ , հանգերձ արտա-
սուգք . և ասացեալ զամենն ամենե-
ցուն 'ի տէր , սփռեցան 'ի տեղիս
իւրեանց . և ըստ սովորութեան իւ-
րեանց զառանձնական աղօթս մա-
տուցանէին տեառն :

Իսկ սուրբն Սուրբիտս տեսանէ
տեսիլ զերրորդ ժամու աւուրն , և
ժողովեալ զեղբարսն , ասէ ցնոսա .

Տեսանէի ես 'ի տեսլեան այսօր , զի
 Շապուհ վախճանեալ էր , և նստէր
 յաթոռ Դատիանոս . և առաքէր
 առ մեզ ագուաւ մի թաթաւեալ ա-
 րեամբ , և կամէր ցրուել զմեզ իբ-
 րեւ զձագս աղաւնեաց , և որպէս
 գայլ յարձակեալ 'ի փարախս գա-
 ռանց կամէր յափշտակել : Բայց
 դուք հաստատուն կացէք , և մի' եր-
 կիցեն ոիրոք ձեր յերկեւղէ մարդ-
 կան , զի կարող է Աստուած օգնել
 մեզ , որպէս ամենայն յուսացելոց իւ-
 րոց : Զայս տեսեալ երանելին Սու-
 քիաս , վարդապետէր եղբարցն ըզ-
 քաջալերութիւն 'ի վերայ երկաքան-
 չիւրոցն : Եւ ասէր . Պինդ կացէք և
 հաստատուն վաստակեցէք . զի զմեզ
 զամենեւեան արժանիս արասցէ Աս-
 տուած ընդ վերջին մշակացն , որ ե-
 ղեն առաջինք . և առնումք զպար-
 գեւս վաստակոց մերոց յերկնաւոր
 տեառնէն : Զայս իբրեւ լսէին երա-
 նելի եղբարքն 'ի սրբոյն Սուքիասայ ,
 եւս առաւել յաւելուին 'ի գործ
 մշակութեան իւրեանց , յոր հաս-
 տատեալք էին : Ապա երբ ուրեմն

յեառուտո սուրբն Սուքիաս յիշեցուցանէ նոցա զառաջիննսն . Տեսէք եզբարբ իմ և զինուորակիցք . զի որպէս 'ի մարտս պատերազմաց յառաջագէմ էաք , նոյնպէս և յայսմ մարտի , որում Թագաւորի զանձինս 'ի Ծառայութիւն տուաք , որտի մտօք Ծառայեսցուք . զի և մեզ տացէ վարձս ընդ յետին մշակացն , որ եզեն առաջինք : Ոմն յեզբարցանտի որում անուն էր Ղուկիա . նոս , ասէ ցսուրբն Սուքիաս . Որովհետեւ զանձինս 'ի Ծառայութիւն տուաք Աստուծոյ , եկայք ձեռնամուխ լիցուք 'ի բագինն Բագուանայ : Պատասխանի ետ սուրբն Սուքիաս և ասէ . Եկեսցէ այլ մշակ զօրագոյն քան զմեզ , նա կործաւ նեցէ : Եւ կացեալ սուրբ վկայքն 'ի լերինն Սուկաւէտ խոտաճարակք լեալք հրեշտակակրօն վարուք , և մարմինք նոցա էին իբրեւ զմամուռս քարի . և վարպէ նոցա որպէս զքօշից քարշէին . և ոչ ինչ ունէին , այլ յուսոյն Աստուծոյ կային և օրհնէին զԱստուած :

Եւ յետամաց ինչ վախճանեալ էր
 Թագաւորն , և Թագաւորեալ Դի-
 գիանոս Ալանաց , և համար առնէր
 զօրացն . տեղեկացուցանէին զԹա-
 գաւորն վասն երանելեացն եթէ 'ի
 զօրացդ Թագաւորաց բնակեալ են
 յաշխարհին Հայոց արք . քաջք և ա-
 ռաքինիք , որք ոչ հաւանեալ պաշ-
 տել զաստուածս Թագաւորաց , և
 հալածեալք վասն որ 'ի Քրիստոս
 հաւատոցն՝ կան 'ի լերինն Սուկա-
 ւէտ 'ի Հայս , մեծաւ տառապանօք և
 նեղութեամբ վասն Վրիստոսի , որ
 յոյսն իւրեանց կոչի : Եւ իբրեւ
 լուաւ Թագաւորն զայս ամենայն
 յառնէն որում անուն էր Սկու-
 հէր , ընտրեաց 'ի զօրաց իւրոց արս-
 քաջս և անուանիս , և առաքեաց
 յերկիրն Հայոց հանգերձ սպառա-
 զինօք 'ի Սուկաւէտ լեւոռն , և ասէ .
 Եթէ գտանիցէք , բազում պար-
 գեւօք հաւանեցուցէք գալ այսր ,
 ապա եթէ ոչ հաւանեացին գալ ,
 'ի սուր սուսերի մաշեսցիք :

Եւ եկեալ զօրուն Պարսից յեր-
 կիրն Հայոց , և հասեալ 'ի լեւոռն

Սուկաւէտ, ուր էր բնակութիւն
 երանելեացն, տեսին զերանելիոն
 և զարմացան. զի որպէս զոչնարս
 խոտով կերակրէին, և մարմինք
 նոցա որպէս զքար՝ որ զմա-
 մուռ ունիցի յինքեան: Սկսաւ խօ-
 սել զօրավարն որում անուն էր
 Բառլահա և ասէ. Զի՞նչ էք, զի
 պատկերք ձեր իբրեւ զմարդոյ են,
 և խոտաճարակ տեսանեմ զձեզ իբ-
 րեւ զքօշ: Պատասխանի ետ սուրբն
 Սուքիաս և ասէ. Բնութեամբ մար-
 գիկք եմք և յԱլանաց գրանէ, և
 յամպարշտութենէ թագաւորացն
 փախուցեալք և յանաստուածու-
 թենէ, և ՚ի վերին զօրութենէն ապ-
 րեալք՝ այսպէս յազադս յուսոյն
 յաւիաննից, զոր խոստացաւ տէրն
 մեր և Աստուած: Պատասխանի ետ
 Բառլահա և ասէ. Տեղիքս ծմա-
 կայինք են և ձիւն բազում ՚ի լե-
 րինս, զիսորդ կարէք բնակել ՚ի ամա
 տյգպիսի կենօք: Պատասխանի ետ
 սուրբն Սուքիաս և ասէ. լուր ինձ
 որդեակ և ասեմ քեզ. Որ հաւատայ
 յԱստուած յարարիչն երկնի և եր-

կրի , ամենայն ինչ ըստ կամաց նորա
փոփոխի . որպէս և կամի առ իւր
ծառայս և փառաւորիչս անուան
իւրոյ : Ասէ Բառչահա . Յորմէ՞
տոհմէ ես : Սուրբն Սիւքիաս ասէ .
Յերկրորդական գահէն Թագակից
էի : Ասէ զօրավարն . Չի՞նչ անուան
է քո : Ասէ երանելին . Ըստ առաջ
նումն , Բարաքաթրայ անուանէի .
բայց յորժամ եկի ես 'ի գիտու
թիւն Աստուծոյ Սիւքիաս անուա
նեցայ , այսինքն խաղաղական կեանս
ստացայ : Ասէ զօրավարն . Պատե
րազմող այր երեւիս : Ասէ երանե
լին . Նիզակակից էի Շապհոյ ար
քայի : Ասէ զօրավարն . Հաւանեաց
և դարձիր անգրէն յառաջին պա
տին և նստցիս յերկրորդական գա
հին : Ասէ երանելին . Մշակ եմ
տեառն իմոյ , և ժամանակ է վարձս
առնելոյ : Ասէ զօրավարն . Յայտ է
տէրն քո , որում եսն : Ասէ երա
նելին . Այո , յայտ է տէրն իմ :
Ասէ զօրավարն . Չաղատութիւնն
թողեր և 'ի մշակութիւն անկար :
Ասէ երանելին . Եթէ գիտէիր ըզ

տէրն իմ, և գու 'ի մշակութիւնս
այս անկանէիր, զի առնուիր զանա-
պական կեանսն: Եւ քամահեալ
զբանս նորա անօրէն զօրավարն,
բազում սպառնալեօք սաստէր 'ի
վերայ նորա:

Իբրեւ գիտաց երանելին եթէ
ոչինչ օգուտ է ողորմանօք խօսելն,
ժողովեաց զեղբարսն իւր և ասէ.
Եկայք եղբարք իմ, զի ժամանակ
եհաս կատարման և վարձս տունչոյ:
Իսկ երանելեացն խնդութեամբ ու-
րախ լինելին մեծապէս և փառաւոր
առնելին զԱստուած, զի եհաս ժա-
մանակ կատարման և պատկաց 'ի
Քրիստոսէ, որում ցանկային երա-
նելիքն: Իբրեւ ետես զօրագլուխն ժո-
ղովեալ զնոսա 'ի մի վայր, բազում
ողորմանօք պարգեւս խոռտանայր
տալ նոցա, եթէ հաւանեացին՝
գարձիք յաջիարհն ձեր: Պատաս-
խանի ետուն երանելիքն և ասեն.
Պարգեւատուն մեր Աստուած է,
որ տայ զպարգեւս անմահութեան,
որ ազատեաց զմեզ 'ի սատանայէ և
'ի գործոց նորա. պարգեւք քո ընդ

քեզ լիցին 'ի կորուստ , զոր խոստա-
նաս տալ 'ի Թագաւորէն՝ գործակից
գործոց սատանայի , և արքանեակ
նորին գու և Թագաւորն քո . մեք
պարգեւացն Քրիստոսի ակն ու-
նիմք , որ յոյսն է մեր : Ասէ բռնա-
ւորն . Ո՛ր է պարգեւատուն ձեր :
Ասեն երանելիքն . Պարգեւատուն
մեր Աստուած է , որ արար զերկինս
և զերկիր , և որ 'ի նոսա արարածք
իցեն . նա է տէր մեր և Թագաւոր
որ ունի իշխանութիւն կենաց և մա-
հու ամենայն կենդանեաց . յորմէ
երկինք գոզան և երկիր սարսէ . որ
հրաման տայ ծովու , և ցամաքեցու
ցանէ զնա . ռաստէ գետոց և ան-
գրէն գառնան և ոչ եւս յաւելուն
'ի ծածկել զերկիր . սատեսցէ 'ի
քեզ և 'ի խորհրդակիցն քո սա-
տանայ , և մի ելիցին կամք քո 'ի
վերայ ծառայիցս Աստուծոյ : Զայս
իբրեւ լուաւ բռնաւորն զայրանայր
'ի վերայ նոցա , և զմտաւ ածէր Թէ
որով մահուամբ կորուսցէ զնոսա :

Իսկ իբրեւ գիտացին երանելիքն
եթէ եհաս ժամ կատարման որ 'ի

Քրիստոս , ասեն ցառնաւորն . Ան-
սա մեզ , զի կապցուք յաղօթս առ-
տէր Աստուած մեր . և եգեալ ծուներ
երանելեացն կային յաղօթս և ա-
սէին այսպէս . Տէր Աստուած , ա-
րարիչ երկնի և երկրի , որ արարեր
զամենայն արարածս յոչնչէ , գու-
եռ Աստուած Ճշմարիտ հայր տեառն
մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի , որ եկն
և մարգացաւ , և փրկեաց զտիեզերս
'ի ձեռն խաչին իւրոյ և թաղման և
յարութեանն . և հոգիք սուրբ որ
լնու զամենայն արարածս : Դու ես
որ ոտեղծեր զմարգն առաջին և ե-
գիր 'ի նմա հոգի իմաստութեան
վայելել նմա 'ի գրախտին փափկու-
թեան , որպէս և կամք քո հրամայ-
եցին յորոց ճաշակելի էր նմա 'ի
տնկոցն , և յորո ոչ մերձենալին պա-
տուիրանի քում , և կացուցեր զնա
տէր ամենայնի . և նախանձեալ
բանսարկուին ընդ պատիւ մարդոյն ,
պատրեալ եհան զնա 'ի գրախտէն
և 'ի կենացն . զոր գու ըսա քում
բարերարութեան շնորհեցեր մարգ-
կան , կորուսին զայն : Սակայն գու

մարդասէր և քաղցր , ոչ անտես ա-
րարեր զքո ոտեզծուածն , այլ ա-
ռաքեցեր զՈրդիդ քո միածին որ-
եկն և դարձոյց զմարդիկ 'ի կամս
քո , և լուսաւորեաց լուսով գի-
տութեան , որք սիրեցին զոր երե-
ւելոյ գալստեան Որդւոյ քո : Եւ
արդ տէր բարերար հայեաց 'ի Ծա-
ռայքս քո որք սիրեցաք զքեզ յա-
մենայն զօրութենէ , և հաւատացաք
անսուտ խոստմանց քոց զոր խոս-
տացար սիրելեաց քոց , աուր զօրու-
թիւն յուսացելոցս 'ի քեզ , և զօ-
րացո 'ի պատերազմիս որ վասն ա-
նուան քո սրբոյ . և սատանայ հան-
դերձ բռնաւորաւս յամօթ լիցին ,
և անուն քո փառաւորեսցի 'ի Ծա-
ռայքս քո : Աստուած գթութեան
և տէր ողորմութեան , հայեաց 'ի
յուսացեալս և յապաւինեալս 'ի
քեզ . մի քայքայեսցէ թշնամին ըզ-
բանական հօտս 'ի գաւթէ քումմէ .
ցածո՛ տէր զմրկեալ ալիսս , որ յա-
րուցեալ է 'ի վերայ մեր . զի Ժամա-
նեսցուք 'ի նաւահանգիստն իսպա-
ղութեան . աուր զօրութիւն Ծա-

Ս . ԲԱՐԴՈՂ . ԵՌԵՔ .

4

և այնքան քոյ 'ի քեզ յուսացելոցս ,
 զի յազմեսցաս քո յազմող զօրու-
 թեամբ քով և մի լիցուք որպէս ըզ-
 րանն զայն որ 'ի վերայ աւագոյն
 զոր կործանեցին հողմք և անձրեւք
 փորձութեանց . այլ հաստատուն
 պահեա զմեզ 'ի վերայ վիմի հաս-
 տատնոյ Քրիստոսի Աստուծոյ մե-
 րոյ : Նայեաց տէր բարերարու-
 թեամբք քով 'ի յուսացեալ ծա-
 ւայքս քո , և տուր զնշան յազմու-
 թեան քո ապաւինելոցս 'ի քեզ ,
 զի զտեալք և պարզեալք լիցուք 'ի
 պատերազմի բռնաւորիս որ նեղէ
 զմեզ . մի խառնեսցէ 'ի մեզ զո-
 րոմն գառնութեան պատրող բա-
 նիւք իւրովք , և ապականեսցէ ըզ-
 ցորեանն զոր յաստուածային շտե-
 մարանսգ ժողովելոց ես . և մի բուռ
 ցի յայգիս մեր՝ որ յանուն քո ,
 գազան վնասակար , և ապականեա-
 ցէ զողկոյզն օրհնութեան , զոր
 լնուա 'ի հնձանսն յաւիտենականս .
 մի տար 'ի սոսանութիւն զոռս մեր ,
 այլ ամրացո աջով քով , և աներ-
 կեւզ պահեա յերեւելի և յաներե-

ւոյթ թշնամւոյն , և տուր փառս
 անուան քում տէր : Եւ կատա-
 րեալ զաղօթսն և ասացեալ զա-
 մէնն , զօրացեալք լինէին 'ի վերին
 օգնականութենէն և 'ի տեսչութե-
 նէն զոր ընկալան երանելիքն . և
 դարձեալ կրկնեցին ծուներ , գոհա-
 նային և օրհնէին զԱստուած 'ի վե-
 րայ ամենայն պարգեւացն զոր ըն-
 կալան 'ի տեսունէ . Գոհանամք ըզ-
 քէն տէր , որ դարձուցեր զմեզ յան-
 աստուածութենէ 'ի ճշմարիտ աս-
 տուածգիտութիւն , զի խաւարեալ
 էաք և լուսաւորեցեր զմեզ լուսով
 գիտութեան քո , զկապեալս արձա-
 կեցեր 'ի կապանաց բանսարկուին ,
 և զի էաք 'ի խաւարի և 'ի ստուերս
 մահու , նշան լուսոյ քո գուշա-
 կեաց և լուսաւորեաց զմեզ գնալ 'ի
 ճանապարհս իրաւանց և արդա-
 րութեանց քո տէր : Լուր տէր և
 նայեաց յաղօթս ծառայից քոց և մի
 տար տեղի սատանայի . այլ զօրացո
 զմեզ զօրութեամբ սուրբ Հոգւոյդ ,
 որ առաջնորդեցեր մեզ 'ի տեղիս
 յայս և 'ի ժամս , զի կատարեսցուք

օգնութեամբ մեր արգարուութեամբ ,
 շնորհք և մարգասիրութեամբ
 տեսան մերոյ . զի փառաւորեսցի ազ-
 նունքս տէր Աստուած մեր : Լուր
 տէր ազօթից մերոց , որպէս լուար
 ազօթիցն Հեզիասու , որ եղեւ 'ի
 լերինն փախուցեալ յանօրէն Յե-
 ղարեւել , որպէս և միք փախուցեալք
 յամպարիշտ թագաւորացն , և զեր-
 ծեալք 'ի ցանկութեանց աշխարհիս
 'ի լեառնս յայն , անգագար օրհ-
 նութեամբ զքեզ միայն փառաւո-
 րելով 'ի վերայ անպատում շնոր-
 հաց քոց զոր ծանուցեր մեզ : Լուր
 տէր ազօթից ծառայից քոց յուսա-
 ցելոց 'ի քեզ , որպէս լուար ազօ-
 թիցն Դանիէլի և Շուշանայ , փրկե-
 րելով զԴանիէլ 'ի գբոյ առիւ-
 ծուց , և զՇուշան 'ի գառն ծերոցն ,
 և չարամահ սատակեցեր զվերայ
 յարուցեալն . և այժմ փրկեա և
 ջորացո զմեզ 'ի ոկր աստուածու-
 թեանգ քո յազթել թշնամւոյն որ
 տէրգ ես և Աստուած : Լուր տէր
 ազօթիցն մերոց որպէս լուար ձայ-
 նի ազօթիցն Եսայեայ և Եզե-

կեայ, որք յուսացան 'ի քեզ և արտասուօք խնդրեցին զօգնականութիւն առ թշնամիսն, որ կործանեցեր զհպարտացեալսն զի վերայ յարուցեալսն. և այժմ՝ զօրացո զմեզ յաղթել թշնամւոյն, և պարսպեա աջովք քո, զի մի ոք վարատեսցի 'ի մէնջ և զրկեսցի 'ի խոտացեալ բերեաց քոց տէր Աստուած մեր: Լուր տէր աղօթից մերոց որպէս լուար երից մանկանցն 'ի հնոցին, որք ըզթագաւորին արհամարհեցին զբան, և զքո բանգ պահեցին, և օրհնեցին զքեզ Աստուած հարցն մերոց. տուր և մեզ տէր յուսացելոցս 'ի քեզ զօրութիւն, զի ապրեսցուք 'ի հրոյ փորձութեանցս որ վառեալս է զմեւք, զի արժանի լիցուք փառաւորել զամենասուրբ զԵրրորդութիւնդ, այժմ՝ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Իսկ բռնաւորն զարմանայր ընդերանեւեաց աղօթսն: Դարձեալ ասեն ցառնաւորն. Անսա մեզ զի կացցուք յաղօթս առ տէր Աստուած մեր, և ապա կատարեսցես զկամս քո. և

սկսան ասել միաբան երանելիքն .
 Գո եմք տէր , և 'ի քեզ եմք յուսա-
 ցեալ և առաջի քո անկանիմք . առւր
 մեզ , տէր , կատարել զընթացս մեր
 նեղութեամբ ըստ կամաց քոց . և
 արժանաւորեա զմեզ մեռանել վասն
 անուանդ քո մեծի , և առնուլ
 վարձս ընդ այնոսիկ՝ որք հաճոյ ե-
 ղեն քեզ և փառաւորեցաւ անուն
 քո 'ի նոստ , և եղեն վկայք աս-
 տուածութեանդ քո կամաւոր մա-
 հուամբ իւրեանց . և թագաւո-
 րեալք և պսակեալք 'ի քո փառս ,
 վայելեսցեն յանպատում և յանանց
 կեանսդ , զոր ակն ոչ ետես և ունկն
 ոչ լուաւ , զոր պատրաստեցեր սի-
 րելեաց քոց : Փութամք և մեք տէր
 ելանել 'ի մարմնոյս և խառնել 'ի
 գունդս վկայից քոց , որք զմեզ լու-
 սաւորեցին լուսով աստուածու-
 թեանդ քո , և առաջնորդեցին մեզ
 'ի վերինդ Երուսաղէմ , ուր ժողո-
 վես զամենայն սուրբս և զսիրելիսն
 քո . զի քո է փառաւորութիւն , և
 քեզ մատուցանեմք գոհութիւն և
 փառս , այժմ և յանցումս յաւի-
 տենին :

Եւ իբրեւ զայս աղօթս մատուցին՝ առաջի եղեն բռնաւորին և ասեն . Արդ կատարեա զհրամանս թագաւորին քո և զխորհրդակցին ձերոյ սատանայի : Իսկ բռնաւորն զարմացեալ և զայրացեալ ընդ համարձակութիւն երանելիացն՝ հրամայեաց զօրացն կապել զնոսա և տանջել բրօք . և հրամայեաց լատերս բերել, և մատուցանել յուկերս նոցա , ասէ . Կիզմամբ հրոյ այրեցից , և կատարեցից զհրամանս թագաւորին , եթէ ոչ կամիցիք գալ ընդ իս , և պատիւս ընդունել 'ի թագաւորէն : Կարծէր անօրէնն զարհուրեցուցանել զերանելիսն . առաւել եւս տեսանէր համարձակեալս զնոսա 'ի տանջանսն և առ ոչինչ համարելով, այլ օրհնելով զԱստուած սաղմոսէին և ասէին . Աստուած յօգնել մեզ նայեաց և տէր յընկերել մեզ փութա , և որ զկնի այսորիկ . Տէր 'ի նեղութե յիշեցաք զքեզ , և քո առատ ողորմութիւնդ մխիթարեսցէ զմեզ : Զայս ասէր երանելին Սուքիաս հանդերձ

եղբարդքն , և արիարար ընդունելին
 զտանջանսն : Դարձեալ զայրանայր
 բռնաւորն ընդ փառաբանութիւնն
 Աստուծոյ , և զի ոչինչ համարէին
 զտանջանսն՝ հրամայեաց զայլ ի բե-
 րան նոցա հարկանել զի մի փառա-
 ւորեսցի Աստուած ի սրբոցն : Յայնժե-
 ամ սկիզբն արար սուրբն Կոզրա-
 տոս սաղմոսին . Որպէս փափաքէ
 եղջերու յաղբերս ջուրց , այնպէս
 փափաքեն անձինք մեր առ քեզ
 Աստուած : Ասէ բռնաւորն . Ձիւնչ
 են եղջերուքն որ փափաքեն յաղ-
 բիւրս , որում անձինք ձեր փափա-
 քեն : Ասէ Կոզրատոս . Որպէս նո-
 քա զովացուցանեն զինքեանս ջրով
 հարեալք յորսորդաց , նոյնպէս և
 մեք փափաքիմք ջրոյն խաղացելոյ ի
 կեանսն յաւիտենից , ապրեալք յո-
 րոգայթից սասանայի . վասն զի ծա-
 րաւեալք հանապազ Աստուծոյ մե-
 րոյ հզօրի և կենդանւոյ և ճեպիմք
 ելանել ի մարմնոյս և հասանել առ
 բազմալին մեր Քրիստոս , որում և
 և անձկացեալն եմք : Յայնժեամ հրա-
 մայեաց լուծանել ի չար և ի գառն

տանջանացն . և խորհէր խորհրդա-
կցաւն իւրով սատանայիւ սրով կո-
տորել զերանելի վկայսն :

Իբրեւ գիտացին սուրբքն եթէ
եհաս ժամ՝ ծովնր եգեալ կային
յազովս և տսէին . Տէր Աստուած
զօրութեանց , որ արժանի արարեր
կատարել զընթացս մեր անարա-
տութեամբ 'ի փառս ամենասուրբ
Երրորդութեանդ . Լուր տէր ազո-
թից մերոց , և զօրացո զմեզ Հոգ-
ւովդ քով 'ի ժամ կատարմանս , և
աներկեւզ սլահեա զմեզ 'ի պատրա-
նաց բանսարկուին , և յահէ բռնա-
ւորին . և շնորհեա մեզ ամենեցուն
Ճշմարիտ խոստովանութեամբ վը-
կայել , և պսակս ընդունել և վայե-
լել յանպատում կեանսդ : Լուր
տէր ազօթից մերոց և գթա առ եր-
կիրս Հայոց աշխարհիս , զի գարձ-
ցին յերկրպագութիւն և 'ի փառա-
բանութիւն Երրորդութեանդ , զի
քո են արարածք , և քեզ վայելէ
երկրպագութիւն և փառք յամենայն
արարածոց տէր Աստուած մեր :
Լուր տէր ազօթից ծառայիցս քոց

'ի քեզ յուսացելոցս, զի ուր հեղցի
արիւն վկայութեան մերոյ, եղիցի
հոգ երկրին 'ի բժշկութիւն ամենայն
ցաւագնելոց, և զի բղխեսցէ եր-
կիրն աղբււր առ 'ի բժշկութիւն
հիւանդաց. զի եթէ եկեսցէ ոք յա-
նուն մեր հանգերձ հաւատովք կամ
ցաւած կամ տաղնասպեալ 'ի սարս-
ռոյ կամ գիւահար յայսոց պղծոց,
կամ վշտագնեալ 'ի բազում ցաւոց,
և աղաչեսցէն զքեզ տէր Աստուած
մեր, 'ի տեղւոջ զենման մերոյ, գու-
լաւիցես և ողորմեսցիս նոցա, և
փրկեսցես յամենայն նեղութեանց,
և բժշկեսցես յամենայն վտանգից
հոգւոյ և մարմնոյ. զի գու կարող
ես յամենայնի, և քեզ փառք յա-
ւիտեանո յաւիտենից. ամէն: Յայն-
ժամ ձայն եղեւ յերկնից առ նոսա
և տսէ. Զորս միանգամ խնդրեցէք,
տացի ձեզ. և եղիցի տեղի վկայութե-
անց մերոյ աղբււր ջրոյ բժշկութեան,
և հոգ երկրին բազում ցաւոց 'ի
բժշկութիւն, և ձեզ 'ի բազում աշխա-
տութեանցդ հանգիստ և ուրախու-
թիւն. զոր կազմեցէք ձեզ բազում

Ճգնութեամբ , սիրելիք իմ , որ
կայ և մնայ յաւիտեան : Եւ զօրա-
ցեալ սուրբն 'ի վերին զօրութե-
նէն՝ կնքեցին զանձինս իւրեանց , և
գիմեցին 'ի մահ բռնաւորին , որոց
սուր 'ի վերայ եգեալ կոտորեցին .
և նոքա ողջագուրեալք 'ի հրեշ-
տակաց աւանդեցին զոգիս իւրեանց
բարի խոստովանութեամբ 'ի Հայր
և յՈրդի և 'ի սուրբ Հոգին , որ օր
եւթն և տասն էր նաւասարդի ամ-
սոյ : Եւ այս են անուանք երանե-
լեացն . սուրբն Սիւքիաս , Ղուն-
կիանոս , Պաւղոս , Կոդրատոս ,
Իգիլքսիքիրոս , Մեմնաս , Փաւ-
կաս , Սերգիս , Դուքսիոս , Ադրա-
նիոս , Զոսիմոս , Բեկտոս , Թադ-
կեսա , Յորդանէս , Անաստաս ,
Թէոֆորոս , Յակոբոս , Թէոֆո-
սիոս : Եւ կացին երանելիքն 'ի Սու-
կաւէտ լերինն քառասուն և չորք
ամս կերակրեալք ոչ հացիւ , այլ զօ-
րութեամբ և շնորհք տեառն իւ-
րեանց : Եւ այսպէս վկայեալ նա-
հատակացն և առին զպսակն յաղ-
թութեան 'ի Քրիստոսէ Աստուծոյ :

Եւ ապա 'ի վաղեւն չու տրա-
րեալ զօրովորին գնաց յաշխարհն
իւրեանց, և պատմեաց Թագաւորին
Թէ որպէս կատարեցան սուրբքն :

በ ሀ ላ ቴ ሊ ን ቶ

ԲԱՆ ԵՒ ԱՍՈՒԹԻՒՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ

ՍՐԲՈՑՆ ՈՍԿԵԱՆՑ

ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

ԳՏԻ միւս եւս այլ պատմագիր
'ի կողմանս Զունաց , այր մի ընթեր-
ցասէր Տատիանոս անուն որ լեալ էր
յաւուրս Վաղենտինիանոսի 1 կայ-
սեր . բազում ինչ պատմեացնա մեզ
'ի յունական մատենից , որոյ գը-
րեանն անթիւ շատաբանութեամբ
զրոյցք և այժմ 'ի միջի մերում գտա-
նի . զոր իմ իսկ բազում անգամ ըն-
թերցեալ գտի 'ի ճառս նորա , եթէ
արք ոմանք որք յաշակերտաց լեալ
էին մեծին Թադէոսի առաքելոյ ,
որոց անուն գլխաւորին խռիւսի .

այդ յազգէ գովիկ 2, որք յետ մահուան առաքելոյն երթեալ կրօնաւորեցան 'ի լերինս ուրեմն ծմակայինս յակունս Եփրատայ, 'ի խառնուածս ձորոյ ուրեմն որ սկիզբն առեալ իջանեն որ կոչի Շապկէ, յորոյ անուն և շէնքն կոչին մինչեւ ցայսօր Ուն Շապկոյ : Սոքա մատուցեալ առ արքայն Արտաշէս, ծանուցանէին նմա վասն Քրիստոսի աստուածութեանն՝ զկռոցն յանգիմանելով զտկարութիւն . զոր իբրեւ լսէր, ոչ անտեղի զբանս նոցա առնէր, ասելով. եթէ Նուեալ է իմ վասն այգոցիկ և յայլոց բազմաց . բայց անպարապ լեալ 'ի պատերազմէ, հրաւիրէր զնոսա լսել զնոյն բանս յայլում ժամանակի . և ինքն հեռանայր պատերազմաւ յարեւելո :

Իսկ արքն սուրբք զնոյն բանս յետ նորա խօսելին ընդ մեծի թագուհւոյն մերձ լինելով և որդւոցն 3 . զոր լուեալ զայս և մերձաւորաց մեծի տիկնոջն, որք զինի նորա ելեալ էին յԱլանաց, զոր Աստուած իսկ

իմաստնացոյց զմիտս նոցա ընդու-
 նել զբանն կենաց : Իսկ մի ոմն 'ի
 սրբոցն որ զքահանայականն էր
 ստացեալ շնորհս, իբրեւ ետես ըզ-
 հաւատս նոցա կատարեալ սրտիւ,
 'ի մէջ գիշերի յարուցեալ կոչեաց
 զնոսա յեզր գետոյն՝ տալով նոցա
 զմկրտութիւն քրիստոսական լու-
 սաւորութեան . և 'ի կենաց դըպ-
 րութեան զանուանս նոցա գրե-
 լով, արժանացուցանէր սուրբ Հոգ-
 ւոյն : Զայս լուեալ որդւոցն Սաթին-
 կայ, խանդացեալ ընդ իրսն մեծաւ
 թշնամանօք զսուրբսն 'ի գրանէն
 հալածէին . և նոքա խնդութեամբ
 գնացեալ նստէին յիւրաքանչիւր
 մենարանի : Իսկ արանցն սրբոց՝ զո-
 րոց Աստուած եբաց զմիտս նոցա
 ընդունել զբանն կենաց, հետա-
 զօտեալ զհետ սրբոցն, և Զերմա-
 գոյն հաւատովք զհետ գնացեալ օր
 ըստ օրէ հաստատէին 'ի հաւատսն :
 Բայց էին արքս այսոքիկ փառաւորք
 և հզօրք կարգեալ 'ի վերայ դասուց,
 և 'ի գործ պատերազմի առաջինք .
 զոր իբրեւ զգացեալ որդիքն Արտա-
 Յ . ԲԱՐԴՈՂ . ԱՌԱՔ . 5

շէտի վնոյն և Զրոն Կ շատ ազաջեալ
 զնոսա , զի 'ի բաց գարձցին յերկր-
 պագութենէն Քրիստոսի . որոց ոչ
 հաւանեալ չառնուին յանձն գառ-
 նալ 'ի հեթանոսութիւն : Եւ իմա-
 ցեալ այնուհետեւ զանյողգողգ հա-
 ւատոյ նոցա հաստատութիւն , ա-
 ռաքեալ կոչեցին զսուրբան զայնո-
 սիկ յիւրաքանչիւր մենարանէ , հար-
 կեցուցանէին խօսել նոցա ընդ ա-
 րանցն յերկսւանալ նոցա յերկր-
 պագութենէն Քրիստոսի . որոց ոչ
 զարհուրեալ , այլ առաւել եւս
 հաստատէին զնոսա 'ի հաւատոս . և
 ինքեանք գաղտագնաց եղեալք ան-
 գրէն գառնային : Զոր իմացեալ
 այնուհետեւ զանդամանգեայ միտս
 սրբոցն , և զանհրապուրելի խոր-
 հուրգոս երկոցունց կողմանցն , խը-
 նայեալ այնուհետեւ յարան հաւա-
 տացեալս , միանգամայն կասկած
 ունելով և 'ի մօրէն : Իսկ սուրբն
 Խաիւսի հանգերձ ընկերօքն եկն ,
 շեւ եւս հասեալ 'ի տեղին , մինչ զի
 ժամանել կոտորեցին զնոսա մօտ 'ի
 խրճիթս իւրեանց , սուսերաւ բար-

ձեալ զգլուխս նոցա : Եւ յետ աւուրց ինչ իմացեալ զայս արանցն սրբոց , միանգամայն անսանելով զերեսս ազգականին իւրեանց Սաթինկան ոչ լինել ընդ իւրեանց որպէս յերէկն և յեռանդն . կասկածեալ զի մի 'ի վտանգս ինչ փորձու թեանց անկցին , համակամք միմեանց լինելով , 'ի բաց անջատեցան 'ի նմանէ . և երթեալ կրօնաւորեցան 'ի լերինն որ կոչի Զրաբաշխ մերձ յակն աղբեր ուրեմն յորդագուհի , յորդորեալք 'ի շնորհաց սուրբ հոգւոյն , ամս քառասուն և վեց 5 :

Իսկ յետ մահուանն Սաթինկայ , այլք ոմանք եկեալք 'ի Ծանօթութիւն որդւոց նորա՝ բարեկամացան . և տեղեկացեալք յաղագս արանցն սրբոց՝ հարցեալ ուսան զտեղիսն յորս բնակեալ էին . առ որս եկեալ հրապուրել զնոսա խորհէին բանիւք . և տեսեալ զհաստատութիւնն և զանխոնարհելի մտաց նոցա ըզբարձրութիւն իբրեւ զթշնամանս ինչ համարեցան . յորոց սուր 'ի վերայ եգեալ կոտորեցին իբրեւ

արս հնգետասան , և բարձեալ ընկեցին 'ի վիհս՝ կարկառ քարանց 'ի վերայ կուտեալ : Եւ այսպէս կատարեալ սուրբքն մնացին յայնպիսի թաղման մինչեւ 'ի ժամանակս մեծին Գրիգորի . զոր իմացեալ ազգեցուծեամբ սուրբ Հոգւոյն եկեալ շինէ վկայարան 'ի վերայ նոցա . և առաջին վանաց երէց թողեալ զԱբաս ոմն անուռն յիւրոց աշակերտացն :

Բայց երկուք ոմանք որք առկարագոյնք տիօք էին , ոչ բերելով զահ սրոյն խողխողմանն , 'ի մանկագունի սակս իւրեանց տիոցն փոխուցեալ ծածկեցան 'ի խորշս լերինն . և յետ աւուրց ինչ դարձեալ անգրէն 'ի տեղիս զսպել ինչ ըզսուրբան , գտանէին և ոչ զոք . բայց զտեղի կատարմանն գտեալ՝ ծածկէին հողով զնուիրական արիւնս նոցա , արձան քարի նշան կանգնելով 'ի վերայ իւրաքանչիւր տեղեացն : Եւ ինքեանք այնուհետեւ ոչ իշխեցեալք մնալ 'ի տեղւոջն , վարեցան յարեւմուտս կոյս 'ի հա-

րաւոյ կուսէ առ ստորոտով լե-
րինն . և գտեալ տեղի բարեխառն
մօտ 'ի դաշտաբերանն , յորում
բղխէին աղբեւրք ոչ սակաւք ընդ-
դէմ հարաւոյ . յորս իբրեւ հա-
սեալ՝ նստան հանգուցեալք 'ի տեղ-
ւոյն բարետեսութիւնն . ուր և ար-
գեւանոցս իւրեանց արարին գետ-
նափորս դարիւք՝ բնակեցան մինչեւ
յօր կատարման իւրեանց . զորս գը-
տեալ անդէորդաց 7 ոմանց առեալ
Թաղեցին 'ի նոյն դարափորս իբ-
րեւ զմի ոք 'ի հիւանդաց հալածեւոց
յաշխարհէ :

Բայց յետ փոքր ինչ ժամանակաց
և 'ի տեղին շինեալ աւան 8 մեծի
Թագաւորին Վաղարշու , անդ զոր-
դին իւր բնակեցուցանէր սակա
տեղւոյն բարեխառնութեանն , Վա-
ղարշակերտ յանուն իւր կոչեցեալ :
Իսկ լեառն Զրաբաշխ յանուն գըլ-
խաւորին նոցա Սուքիասայ՝ Սուկաւ
կոչեցաւ վասն յիշատակի անմոռաց
սրբոցն ունեւորվ զանունն . յորոց
մինչեւ ցայսօր հող երկոցունց տե-
ղեացն 'ի բժշկութիւն ցաւոց աղօ-

**Թիւք նոցա շնորհեցաւ 'ի Քրիստոսէ
 Սէ Յիսուսէ մերմէ . ընդ որում Հօր
 և սուրբ Հոգւոյն փառք պատիւ և
 զօրութիւն յաւիտեանս :**

ሀ ሰ ሰ ሂ ሀ ሀ ሀ ሀ ሀ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԹՈՅՆ ԱՏՈՄԱՅ

ԵՒ ՈՐԴԻՈՅ ԻԻՐՈՒՄ

ԵՒ ՎԱՐՍԱՅ, ԵՒ ՆԵՐՍԵՀԻ

ԵՒ ՎԱՐՁԱԻՈՐԻՆ

ԱՐԲ եղբարք և հարք ժողովուրդք աստուածասէրք՝ որ երկիւղին Աստուծոյ ժողովեալ էք 'ի կատարել զյիշատակ սրբոց վկայիցս . մեծաւ ցանկութեամբ կամեցայ պատմել ձեզ զքաջութիւն արանցն . և զնահատակութիւն սրբոցն , որք վասն սիրոյն Քրիստոսի նահատակեցան , և մեզ թողին օրինակ . զի լսելով զվարս նոցա առաւել հաստատեսցուք 'ի հաւատս : Արդ շնորհեսցէ մարդասէրն Աստուած պար-

գեւս , բան՝ ինձ ասողիս և ձեզ լսողացդ մտադիւրութեամբ ունկընդրութիւն , քահանայից և ժողովրդոց , ծերոց և տղայոց , երիտասարդաց և կուսանաց և ամենայն չափուհասակի : Արդ մաքրեցէք զմիտս և զխորհուրդս , զգուշութեամբ լսելով զաստուածազօր մարտակցութիւնն սրբոց վկայիցն ընդդէմ թըշնամւոյն . որպէս զի և մեք հետեւեսցուք զկնի հետոց նոցա , որք հորդեցին մեզ զանսայթաք պողոտայն 'ի վերինն Երուսաղէմ :

Ի ժամանակս Յազկերտի ամբարշտի Պարսից Թագաւորին , ծաղկէր հաւատ քրիստոնէութեան ընդ ամենայն երկիր . և տեսեալ մոգպետացն և մոգուցն խորհուրդ 'ի մէջ տեսալ վարդապետաւն իւրեանց սատանայիւ , ժողովեցան և ծանուցին Թագաւորին , ասելով , եթէ Գիտութիւն լիցի տէրութեանդ քում , զի գենիմաղդեղդ կործանեցաւ , և գիցախառն նախնեաց ձերոց պաշտամունք բարձան , զի ամենեքեան 'ի քրիստոնէութիւն

կործանեցան . և եթէ ոչ հրով և սրով և փայտիւ հրամայեա կորուսանել զանուանեալ քրիստոնեայսն , մանաւանդ որ յաշխարհէն Հայոց այսր հասեալ են ազառք և հեծելազօրք , որք առաւել թշնամի են պաշտաման կրակի և մոգութեան , ոչ եւս զօրացեալ եղիցին պաշտամունք աստուածոցն : Իսկ պիղծ և անօրէն թագաւորն փութանակի հրամայեաց հրովարտակս հասուցանել ընդ ամենայն կողմանս իւրոյ տէրութեանն , եթէ Մի՛ ոք իշխեսցէ անուանել զանձն քրիստոնեայ , ապա թէ ոչ սրով և հրով և փայտիւ դատեսցի . իսկ որք կատարեն զմեր հրամանս , և մեծարեն զկրակ և զմոգութիւն՝ բարձի և պատուի և մեծի իշխտնութեան արժանի դոցին :

Այնուհետեւ լինէր հալածումն մեծ քրիստոնէից , զի տանջէին անհրնարին տանջանօք , և սպանանէին պէսպէս մահուամբք . այլ քաջքն պսակէին առ ոչինչ համարելով զտանջանսն և զմահ , ըստ ասելոյ

որոյն Պաւլոսի, եթէ Ոչ մահ և ոչ
 նեղութիւնք ոչ կարէ մեկնել զմեզ
 'ի սիրոյն Քրիստոսի. զի անցաւոր
 մահուամբս և չարչարանօքս՝ զանանց
 և զանճառ բարիսն ժառանգես-
 ցուք: Արդ յուշ արարեալ ոմանց,
 որ էին ճշմարտութեանն թշնամիք՝
 անօրէն թագաւորին՝ զազատա-
 դունդն Հայոց, որ էին սեփական
 ծառայք Քրիստոսի, արձակէ առ
 նոսա գաւով նախարար զոմն, և
 գրէ հրովարտակ այսպէս. Յազ-
 կերտէ արքայից արքայէ և յաւ-
 տուածոց հաւասարէ՝ առ սիրելի
 ծառայս մեր առ ազատս և ռամիկ
 հեծեալս Հայոց աշխարհիդ, որ 'ի
 մարդիդ էք, ողջոյն հասցէ 'ի մերմէ
 տէրութենէս: Յիշեցաք զվաստակս
 ձեր, և զքաջութիւն որ առ թշնա-
 միս մեր, և կամիմք մեծաւ պատուով
 և ճոխութեամբ արձակել զձեզ
 յաշխարհն ձեր. զի տեսեալ եղ-
 բարց ձերոց առաւել փութասցին
 'ի մեզ և 'ի մեր ծառայութիւն.
 միայն զի փութով հասանիցէք 'ի
 գուռն արքունի:

Արդ իբրեւ ընթերցան նոքա ըզհրաման թագաւորին և լուան ըզբանս նախարարին , այնուհետեւ գիտացին զգաղտաձիգ նետս թըշնամւոյն , որ հանապազ մարտնչի ընդ ծառայս Աստուծոյ . յուղի անգեալ գնացին , և հասեալ 'ի կիցս Ճանապարհին որ զատանէր յաշխարհն Հայոց , խորհուրդ աստուածային շնորհացն 'ի տեսչութենէ վերին զօրութեանն 'ի մէջ անկանէր : Եւ ժողովեալ տէր Աստուծոյ գնունի իւրովք ազատօքն , և տէր Մանաճիհր ռշտունի իւրովք ազատօք , խորհուրդ կալան ագ միմեանս , և սկսան ասել յսպէս . Մեք գիտեմք զպիղծ և զանօրէն թագաւորն , զի վասն այնորիկ կոչէ զմեզ զի հնազանդեցուսցէ իւր խաւարային խորհրդոցն , և արասցէ զմեզ խաւար փոխանակ լուսոյ . և զանցաւոր պատիւս խոստանալով 'ի յաւիտեանկան բարութեանցն զմեզ վրիպեցուսցէ , զոր խոստացաւ անսուտն Աստուած իւրոց ծառայից 'ի ձեռն սրբոց իւրոց մարգարէից . որք քա-

Զուլթեամբ նահատակեցան 'ի ժա-
 մանակս իւրեանց վասն անուան նո-
 րա , և բարի անուն յաշխարհի թո-
 ղին և գանձս բարուլթեան յերկինս
 համբարեցին , արժանաւոր գոլով
 լուսաւոր պսակացն . զի թեպէտ և
 մեք անարժան եմք , սակայն 'ի նա
 ապաւինելով՝ արժանաւորք գտա-
 նիցիմք , զի միայն զյօժարուլթիւն
 կամացն խնդրէ Աստուած : Եւ միա-
 բանեալք ամենեքեան ընտրեցին մե-
 ռանել վասն անուան տեառն մերոյ
 Յիսուսի Քրիստոսի , քան առ ժա-
 մանակ մի վայելել 'ի մեզս . ոչ զար-
 հուրեալք յառժամանակեայ մա-
 հաւանէս ըստ ձայնի սրբոյ աւետա-
 րանին՝ որ ասէ , թէ Մի՛ երկնցիք
 յայնցոնէ որ զմարմինն սպանա-
 նեն , և զոգին ոչ կարեն սպանա-
 նել : Այնուհետեւ յանձն արա-
 րեալ զինքեանս սրբոյ Երրորդու-
 թեանն , գէմ եգեալ գնացին յաշ-
 խարհն հայոց :

Իսկ ապա համբաւն հասեալ 'ի
 գուռն անօրէն թագաւորին , ար-
 ձակէր գունդ բազում զկնի նոցա ,

և հրամանն տայր զամենեւեան սրով
սպանանել : Իսկ սրբոց երանելեացն
հասեալ այնուհետեւ յաշխարհն
Հայոց , յերկիրն Անձեւացեաց , և
գտեալ 'ի վայելուչ տեղի մի լե-
րանցն հրեշտակակրօն միանձնական
զոմն 'ի քարանձաւի միջ բնակեալ՝
պէսպէս և բազում ճգանց համ-
բերեալ . առ սա հասեալք ամենե-
քեան առ հասարակ ծուներ կրկ-
նեալ բարերարին Աստուծոյ , և
փառաւորէին զԱստուած . և օր-
հնեալք 'ի նմանէն պատմեցին զանցս
աղէտիցն , և զնեզուլթիւնս իւրեանց
ճանապարհին : Իսկ Հոգւոյն սրբոյ
ազգեալ նմա , ասէ . Երանելիք էք
դուք արք քրիստոսասէրք . զի վազ-
վաղակի տեսանելոց էք առ որ անձ
կացեալն էք , զի զօգտակարն ձեր
հոգասցէ տէր Յիսուս Քրիստոս :
Եւ ընկալեալ զօրհնութիս 'ի նմանէ
իջին բնակեցան մօտ առ նա մեծաւ
ուրախութեամբ որպէս զբանակս
հրեշտակաց սաղմոսելով և օրհնե-
լով զԱստուած : Եւ 'ի մէջ գիշե-
րին տեսիլ սքանչելի երեւեալ սրբ-

բոյն Ատոմայ , լոյս կամարաձեւ
 փայլեալ 'ի վերայ ամենեցուն , և
 այր մի լուսաւոր զգեստիւք և ահա-
 ւոր տեսլեամբ բաշխէր պսակս բո-
 լորեալս 'ի կարմիր վարդէ . և ասէ
 ցտուրն Ատոմ , Քաջալերեցարուք
 զինուորք Քրիստոսի : Իսկ նորա
 զարհուրեալ 'ի տեսլենէն՝ զարթու-
 ցեալ , բազում պազատանս և ազօթս
 մոտուցանէր հանգերձ արտասուօք
 առ բարերարն Աստուած այսպէս
 ասելով . Տէր գու գիտես զսրտից
 մերոց զխորհուրդս , զի վասն ա-
 նուան քում սրբոյ մատնեցաք զան-
 ձինս մեր 'ի մահ , անարդելով զհրա-
 մանս պիղծ և անօրէն թագաւորին ,
 որ բանիւք սնոաիւք հրապուրէ ըզ-
 մեզ . զի եղիցուք հրաժարեալք յան-
 սպառ քոց բարեաց , և վայելել
 'ի մառախլապատ և 'ի մոխրասլաշտ
 վայելչութիւնս նոցա : Արդ տէր
 բարերար , մի՛րաացէ առներ 'ի մէնջ
 զօգնականութեանդ քո վերակա-
 ցութիւն , զի մի ոտնհար լիցի թըշ-
 նամին , թէ յաղթեսցէ քոց ծա-
 ռայից . զի թէպէտ և անարժան եմք ,

այլ դու տէր սովոր ես ցուցանել զողորմութիւնս քո 'ի վերայ մեզաւորաց . քանզի ոչ եկիր կոչել զարդարս , այլ զմեզաւորս 'ի կենդանատուր բոլսումն արեան քո : Եւ այսպէս կացեալ նոցա յաղօթս մինչեւ ցժամ առաւօտին , ապա յարուցեալ ամենեքեան 'ի պաշտօն առաւօտուն կատարեցին զսովորական աղօթսն : Եւ սկսեալ սուրբն Աստուծոյ պատմել նոցա զտեսիլ գիշերոյն . իսկ նոցա առ հասարակ արտասուալից հառաչանօք ծունր կրկնեալ բարերարին Աստուծոյ , որպէս 'ի միջէ բերանոյ ազաղակէին և ասէին . Տէր մեր և Աստուած Յիսուս Քրիստոս , եթէ արժանի համարիս զմեզ մեռանել վասն նոռանդ քո սրբոյ , մեք պատրաստեմք յամենայն ժամ որպէս զոչխար 'ի սպանումն , զի կատարեսցուք նշանաւ սուրբ խաչի քո , և մի պարտեսցուք յանաստուածիցն , 'ի մոխրապաշտ թագաւորէն , և 'ի զօրաց նորա . զի ամօթալից կորիցեն ամենայն թշնամիք ճշմարտութեանն :

Իսկ գիւսապաշտ և ուսուցիչները
 զորքն Պարսկաց զգիշերն ամենայն
 հետամուտ եղեալ հասանէին 'ի
 լեռան, և կալեալ զոմն հարցանէին .
 Թէ Ո՛ւր իցեն բնակեալ : Իսկ նորա
 զարհուրեալ յանցաւոր մահուա-
 նէս, հանգոյն լեալ Յուդայի մատ-
 նըջի՝ պատմէր նոցա զտեղւոյն : Եւ
 նոքա բազում ամբոխիւ վաղվազա-
 կի հասանէին ուր էին սուրբքն :
 Իսկ քաջ նահատակացն տեսեալ
 զյարձակումն անօրինացն ըստ սովո-
 րական իւրեանց արիութեանն, մի-
 մեանց ձայն տուեալ ասելով, Ձի
 կալէք . վասն որոյ և անուն տեղ-
 ւոյն Ձիակալի վանք կոչեցեալ մին-
 չեւ ցայսօր ժամանակի : Իսկ ա-
 րանցն քրիստոսատիրաց հեծեալք
 յիւրաքանչիւր երիվարս, ժողո-
 վեալք 'ի բլուրն կարգեցին ռազմն :
 Իսկ նախախնամութիւնն Աստուծոյ
 յայտնեալսիրելեացն իւրոց, տեսիլ
 գիշերոյն յայտնապէս երեւեալ ա-
 մենեցուն անանց լոյսն և անթառամ
 պսակքն . և նոյն ժամայն 'ի բաց
 Թողեալ զերիվարսն, և ընկեցեալ

զգէնսն ցնծութեամբ յառաջ մատուցեալ'ի կատարումն : Իսկ սուրբն Ատոմ զսքանչեւատեսիլ զորդեակն իւր առաջի արարեալ'ի ժամ կատարմանն՝ զանգիտեալ'ի մանկական տիոցն . իսկ նորա յօժարութեամբ յառաջեալ քան զամենեւեան՝ բարի խոստովանութեամբ 'ի Քրիստոս կատարէր և պսակէր . և սուրբն Ատոմ հանդերձ սուրբ ընկերօքն իւրովք սաղմոսէին և ասէին . Սիրեցաք զքեզ տէր , զի լուիցես ձայնի աղօթից մերոց . ընկալ զկամաւոր պատարագս և խառնեա զամենեւեան 'ի գունդս սրբոց քոց : Եւ ամենայն իսկ գնդին արժանի եղեալ կատարեցան սրով բարի խոստովանութեամբ 'ի Քրիստոս , աւանդեցին զհոգիս իւրեանց 'ի նոյն տեղւոջ . և սուրբ և վարդապոյն արիւնն զերկիր ուռոգանէր :

Իսկ շնորհալից Պարսիկ մի 'ի նոյն գնդէ արժանի եղեւ նոյն տեսլեան , և զաղաղակ բարձեալ , թէ Եւ ես քրիստոնեայ եմ , որ առժամայն կատարեցաւ մկրտեալ յիւր արիւնն ,

և թուեցաւ 'ի գունդս սրբոցն 'ի տեսչութենէն Աստուծոյ : Իսկ մի ոմն թշուառացեալ 'ի գնդէն Հայոց փախստեայ անկանի առ հովիւ մի , և առեալ զհովուական մախազն , կերպարանեալ զինքն ձեւով հովուին , փոխանակեալ զուսեղէն պատմութեանն և զմշանջեկաւոր կեանսն ընդ զազրատեսիլ զգեստուն և ընդ առօրեայ կենացս . և Պարսկն յօժարութեամբ գիմեալ 'ի տեղի կատարմանն , ընկալեալ յինքն զվճիռ մարտիրոսութեանն յուզարկեալ փոխանակ նորա ընդ սուրբ գնդին յերկնաւոր հարսանիսն . և նա որպէս ոմն որ վարատեցաւ երբեմն 'ի սրբոց Քառասնից գիմելով 'ի բազանիսն , և զտեղի կոչման նորա վիճակի ելից բազանեպանն . քանզի թոյլք և երկմիտքն յամենայն ժամ կորնչին :

Ապա յետ երկուց աւուրց տեսիլ երեւեալ 'ի գիշերին սրբոյ Ճգնաւորին , զի յամենեցունց վերայ լոյս փայլեալ ծագէր հրաշալի և սքանչելի . որ մեծաւ զարմացմամբ 'ի վա-

դիւն փութով ազդ արարեալ եպիսկոպոսին և քահանայից , ազատաց և ամենայն ժողովրդոց , որք փութով անդր հասանէին . և 'ի սուրբ կտաւս զնշխարս սրբոցն ամփոփեալ մատուցին 'ի տեղի հանգստեանն իւրեանց՝ լապտերօք լուցելովք և բուրմամբ խնկոց , սաղմոսիւք , և երգօք հոգեւորօք հանդերձ հսկմամբ . և տօնախմբեալ զյիշատակս նոցա մեծաւ ուրախութեամբ 'ի նաւասարդի ամսոյ ինն :

Արդ որք յայսմ տեղւոջ հանդիպեալք կատարեցան են այսոքիկ . գլխաւորն սուրբ Աստմ որդւովն իւրով յազգէն Գնունեաց , սուրբն Վարս յՈստան տանէ , սուրբն Ներսէհ յԱրուանթունի տանէ , սուրբն Վարձաւոր և այլ եւս բազմութիւն սուրբ ընկերացն որք նահատակեցան ընդ նոսա , և առին զպսակս անապականս , որոց անուանքն գրեալ են 'ի գպրութիւն կենացն յաւիտենից :

Եւ սուրբն Մանաճիհր ռչտունի իւր սուրբ ընկերօքն յառաջեալ 'ի

աահմանս իւրն աշխարհին՝ կատա-
րեցան 'ի տեղւոջն որ կոչի Ոչխարաց
վանք . որ և ամփոփեալ զնշխարս
սրբոցն, ոսկերքնոցածածկեալ կան
յեկեղեցոջն որ 'ի բլրին : Այսպէս
նահատակեալք արի և քաջ նահա-
տակացն յամս Յաղկերտի ամբարշտի
Պարսից Թագաւորի . որք արհա-
մարհեցին զկեանս իւրեանց վասն
անուան աեառն մերոյ Յիսուսի
Քրիստոսի . և զամբարտաւան Թա-
գաւորն հանգերձ խորհրդակցաւն
իւրով սատանայիւ յամօթ արարին .
զօրացեալք յԱստուած Հայր մեր ,
և 'ի տէր մեր Յիսուս . Քրիստոս , և
'ի սուրբ Հոգին . որում փառք յա-
ւիտեանս . ամէն :

ጉሊኮኮፆ ጉበኬኔቴፆኮ

ՎԿԱՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ԴԱԽԹԻ

ՈՐ Ի ԴՈՒՒՆ ԿԱՏԱՐԵՑՑԱԻ

ԱՍՏՅԱՆՕՐ սկիզբն արասցուք
կարճառօտ բանիւք յարմարել փոքր
'ի շատէ զնահաաակուծիւն երջան-
կին Դաւթի, նա և զայն թէ ուստի
էր, և որպէս եկեալ յաշխարհս
Հայոց, և թէ որպիսի վարուք ե-
ղեալ'ի կենցաղումս. և յետ այսոցիկ
հասեալ 'ի գլուխ ասպարիտին յաղ-
թող պարծանաց խաչին Քրիստոսի.
արդ. բաղձալի սրտիւ և շնորհօք
Հոգւոյն սրբոյ պատմեսցուք:

Էր այրս այս ազգաւ 'ի տաճիկ
տոհմէ Սուրհան անուն կոչեցեալ,
հռչակաւոր 'ի մեծաց նախնեաց
հայրենեաց: Իսկ ասպա 'ի ժամա-

նակս իշխանութեանն մեծին Համա-
 զասպայ որդւոյ Դաւթի կուրապա-
 զառի, երանելի նահատակն Քրիս-
 տոսի ընդ զօրս Տաճկաց յերկիրս
 Հայոց հասեալ լինէր յԱյրարատ
 գաւառ 'ի կողմ' Կոտէից նահան-
 գին . և չքէր ընդ գեւղս և ընդ ա-
 ւանս և տեսանէր զկարգս քրիստո-
 նէից և զպարկեշտ վարս աստուած-
 պաշտութեան : Խորհուրդ գեղե-
 ցիկ զմտաւ ածէր վերնական ձրիւքն
 Հոգւոյն սրբոյ ազգմամբ՝ միշտ 'ի
 սրտի իւրում կայր 'ի տուէ և 'ի գի-
 շերի 'ի ճշմարիտ հաւատս որ 'ի
 Քրիստոս : Հրաժարէր այնուհետեւ
 յիւրայոցն ամենայնէ, զի զՔրիստոս
 շահեսցի, զի փրկեսցի նովաւ, զի
 ազատեսցի 'ի ծառայութենէ ապա-
 կտնութեան նորոգմամբ վերստին
 ծննդեամբն որ 'ի Հայր և յՈրդի
 և 'ի Հոգին սուրբ . և ցանկայր լու-
 սաւորութեան աւազանին, հեղ-
 ձուցանել զաներեւոյթ Փարաւոն 'ի
 ջուրն մկրտութեան աւազանին, և
 հայցէր մաղթանօք 'ի կոչումն ըն-
 ծայութեանն և ոչ եւս յամենալ 'ի

Ծառայութեանն : Եւ եղեւ այս 'ի ժամանակս Անաստասայ Հայոց կաթողիկոսի և յիշխանութեան մեծանուն Գրիգորի Մամիկոնեանի Հայոց պատրիկ :

Եւ քանզի յոյժ ցանկալի էր Սուրհան և բազմաց մեծարոյ , առեալ Գրիգորի իշխանին Հայոց մատուցանէր առ կաթողիկոսն Անաստաս զՍուրհան զի մկրտեսցէ : Իսկ նա մեծաւ ցանկութեամբ և բերկրալից ուրախութեամբ մկրտեաց զնա սրբութեամբ աւագանին յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ , որում յեղանակէր Գրիգոր պատրիկ զիւր հայրենի անուն Դաւիթ կոչելով 'ի ձեռն հայրապետին և մաքրութեան աւագանին . և վազվազակի օթեվան լինէր ամենասուրբ Երրորդութեանն , որպէս խոստացաւ Քրիստոս եթէ ես և Հայր իմ եկեսցուք և օթեվանս առ նմա արասցուք . և առաքեալ ասէ . Չիք խտիր ոչ Հրէի , ոչ հեթանոսի , ոչ Ծառայի և ոչ ազատի . և թէ՛ Որք 'ի Քրիստոս մկրտեցարուք , զՔրիս-

տոս զքեցեալ էք . և Եսայի ասէ .
 Կոչեացի անուն նոր զոր տէր աս-
 նուանեացէ : Եւ ընդ եւթնաքուսն
 շնորհք Հոգւոյն սրբոյ , և բառնայ
 անուն Ծառայութեան , և համար-
 ձեալ հրաժարէ 'ի լեռնէն Սինայէ
 որ է Հագար՝ որ Ծառայէ որդւովք
 իւրովք հանգերձ , և վերագասէ
 զինքն յորդիս ազատին 'ի վերինն Ե-
 րուսաղէմ՝ , որ է մայր մեր ամենե-
 ցուն , և ոչ իսմայէլեան , այլ իսահա-
 կեան որդւոյն ազատի . և վերագոչէ
 ըստ Պաւղոսի . Չեմ որդի ազատնոյն ,
 այլ ազատին , որով Քրիստոս ազա-
 տեաց զիս 'ի Ծառայութենէ ապա-
 կանութեան յազատութիւն փա-
 ռաց Որդւոյն Աստուծոյ : Եւ 'ի
 սոյն հաստատեալ բնակէ յաշխար-
 հիս Հայոց 'ի դաշտակողման 'ի գեւղ-
 մի՝ որում Ձտգ անուն կոչէր : Եւ
 յետ սակաւ ժամանակի ստացաւ
 իւր կին և որդիս մաքրապէս վարուք ,
 պարկեշտ և պատուական ամուս-
 նութեամբ ըստ առաքելոյ խրատու .
 և կացեալ զամենայն ժամանակս
 իւր 'ի բարութեան , և հասեալ 'ի

ծերութիւն , և յապահովացեալ
ընդ ամրածածուկ աջովն Քրիստոսի ,
յօրէնս տեառն խորհէր 'ի տուէ
և 'ի գիշերի :

Եւ հասեալ 'ի ժամանակս Սա-
հակայ Հայոց կաթողիկոսի և Սմբա-
տայ բագրատունւոյ Հայոց իշխա-
նի , յորում Տաճիկք տիրեալ ու-
նէին զաշխարհս Հայոց , և առաջ-
նորդ զօրուն որ 'ի Հայս Աբդլայ
անուն դառն և չարաբարոյ , որ
միշտ հեղմամբ արեամբ անմեղաց
զուարճանայր յազգմանէ չարին :
Յայնմ ժամանակի ըմբռնեալ լի-
նէր երանելին Դաւիթ 'ի ձեռն
անօրինին Աբդլի , զի չէր իսկ պարտ
թաքչել ճշմարտութեանն : Խան-
դացեալ ընդ հաւատսն որ 'ի Քրիս-
տոս խորհրդակցութեամբ բանսար-
կուին վարանէր առատանայր և զայ-
րանայր կրճտելով զատամունսն .
խնդրէր պատճառ խոնարհեցուցա-
նել զարդարն յորոգայթ իւր . և
բազում և պէսպէս հնարս հնարէր
ողոքանօք և խոստմամբք պարգե-
ւաց . և դարձեալ սպառնալեօք

վասն տանջանաց և մահու մարտ ե-
 դեալ կռուէր 'ի բաց կալ'ի Քրիս-
 տոսէ և գառնալ յառաջինսն, որ
 խստաւանան գիտել զԱստուած,
 բայց ոչ ծանուցեալք զճշմարիտն
 Աստուած: Իսկ երանելին հաստա-
 տեալ կայր 'ի հաւատս սուրբ Եր-
 րորդութեանն անշարժ խորհրդով
 և աներկեւզ պատասխանատուութեամբք. և ոչ հաւանէր կիսակրօն
 կարգացն զոր 'ի նախնոյն
 ընկալեալ զոր
 մեծ կոչեն, որ իբրեւ զմի ոք յայն-
 ցանէ համարեալ է որ յառաջն մո-
 լարքն էին որպէս Թեւդասն և Յու-
 դաս գալիլեացի: Իսկ բռնաւորն
 զարմանայր ընդ համարձակութիւն
 ծառային Քրիստոսի. և հրամայէր
 կապել և դնել 'ի բանդ զերիս ա-
 ւուրս, խոշտանդեալ պէսպէս կըր-
 ասանօք և հարուածովք, և քարշե-
 լով փետտել զհերսն և զմօրուսն առ
 'ի հրապուրել զնա 'ի դեն մոլորութեան
 իւրեանց: Իսկ նա ոչ առ-
 նոյր յանձն, այլ համբերէր քաջութեամբ
 յուռով անապական կենացն

և անզորաւ ուրախութեանցն և ան-
թառամ պսակացն որ 'ի Քրիստոս
Յիսուս :

Ապա յերրորդ աւուրն ընդ այգն
ընդ առաւօտն հրամայէր ածել զե-
րանելին առաջի իւր , և բացեալ
զբերանն մահաշունչասէր . Յանձն
առ զհրամանս մեր և ուրացիր ըզ-
Քրիստոս : Իսկ նա գեղեցիկ խոր-
հուրդս հաստատուն յանձին ե-
դեալ ըստ արժանի հասակին , ըստ
ծերութեան մեծութեանն , ըստ ե-
րեւելի վայելչութեանն , ըստ զուար-
թածաղիկ ալեացն զուարճացելոց ,
ըստ դեղեցիկ 'ի մանկութենէ մին-
չեւ յաւագութիւն աննդեանն , ա-
մենայն կարգօք լի ըստ երջանկին
Եղիազարու , այսպն արարեալ արհա-
մարհէր զսպառնալիսն և կշտամ-
բեալ յանդիմանէր զամբարիշտն
իւրեանց բարբառովն : Իսկ չարին
խորհրդականն հրամայէր զսուրբ
նշանն ընկենուլ յերկիր , և ստիպէր
կռփանօք զի կոխեսցէ զյաղթու-
թիւն պարծանացն և զառհաւատ-
չեայ կենացն զսուրբ խաչն . իսկ

նա ոչ տռնոյր յանձն : Եւ ասէ նա
 ցառնաւորն . Չեմ ինչ լսելոց կո-
 ըրստական քում հրամանացդ . զոր
 ինչ կամիս՝ արա վաղվաղակի : Եւ սա
 բարկացեալ առ զսուրն զի տնդէն
 'ի ներքս 'ի սենեկին սպանցէ զերա-
 նելին . իսկ հարձն ճիչ, բարձեալ
 յափշտակեաց զսուրն 'ի ձեռանէ
 նորա և ասէ . Ընդէր 'ի ներքս 'ի
 սենեկիս սպանանես . եթէ պար-
 տապան ինչ մահու իցէ , արտաքս
 ելեալ մեռցի : Եւ ոչ ըստ կամաց
 չարին լինէր , այլ ըստ Աստուծոյ .
 զի ամենեցուն յայտնի լիցի վկայու-
 թիւն երանելոյն վասն Քրիստոսի :

Ապա յետ այնորիկ առաջի ե-
 դեալ զկեանս բռնաւորն եթէ հա-
 ւանեսցի , ապա թէ ոչ՝ զմահ փայտի :
 Իսկ նա յանձն առ մեռանել վասն
 Քրիստոսի քան զկեանս խզիւ . ան-
 երկեւզ համարձակութեամբ կայր
 ըստ գրեցելումն , թէ Ի բաց կաց
 յանիրաւէ անտի , և գողումն 'ի
 քեզ ոչ մերձեսցի . և թէ , Արդարն
 'ի մահուանէ ոչ երկիցէ , մանաւանդ
 ըստ աւետարանին Քրիստոսի թէ ,

Մի երկնցիք յայնցանէ սր ուսանա-
նեն զմարմին և զոգին ոչ կարեն
սպանանել . վասն այնորիկ ընտրեաց
մեռանել վասն Քրիստոսի : Եւ ա-
պա ածեալ լինէր երանելին 'ի տե-
ղի քաջութեան յասպարէզ կա-
տարմանն : Եւ կացեալ յաղօթս
գոհանայր 'ի վերայ անպատում
շնորհացն որ տուան նմա 'ի Քրիս-
տոսէ արժանի լինել մեռանել վասն
անուան նորա . և դիմեալ կամաւ 'ի
փայտն՝ տարածեաց զինքն 'ի վերայ ,
և փայտն կանգնեցաւ ընդ հարաւ :
Եւ առեալ սպանողին զքեզարդն
բերէր 'ի կողմն ահ արկանելով ,
թերեւս հաւանեացի . իսկ սուրբն
Դաւիթ ըստ աւազակին նմանեալ
գոչէր առ Քրիստոս հառաչմամբ
սրտիւ ասելով . Յիշեա զիս տէր յոր
ժամ գաս արքայութեամբ քով :

Իսկ ժողովք բազմութեանն որ
շուրջ կային , ոմանք քաջութեան
բարբառս աւետարանէին նմա , և
ոմանք պարտութեան : Կայր մօտ
առ փայտին կին նորա , քաջալերէր
զնա և յորդորէր բանիւք բազմօք

անշարժ կալ'ի հաւատոս որ'ի Քրիստոս : Իսկ երանելին Դաւիթ հաստատուն հաւատով ցանկայր ելանել'ի մարմնոյն և մտանել առ Աստուած : Եւ անգէն եհար զքեզարդն'ի սիրտն , և ընդ բոլսեալ արեանն աւանգեաց զհոգին'ի փառս Աստուծոյ , ըստ գրեցելումն եթէ հոգիք արգարոց'ի ձեռին Աստուծոյ : Եւ փայտն զի էր ընդ հարաւ , յարեւելս գառնայր . այս հրաշտի նշան ցուցաւ հաւատացելոց և անհաւատից , զի յայտնի լիցի զօրութիւնն Քրիստոսի և պարտութիւն թշնամւոյն . աստանօր ուրախութիւն հրեշտակաց , զի զօրացան աջակողմանքն և յամօթ եղեն ձախակողմանքն : Այսպէս սուրբն Դաւիթ վկայեաց վասն Քրիստոսի , արհամարհելով զմահ . կանգնել յերկրի զնշան անուան իւրոյ , և յերկինս զանապական զփառս և զթագարքայութեանն ընդ ամենայն սուրբս'ի Քրիստոսէ ընկալաւ :

Եւ յետ այնորիկ փութով'ի տեղին հասանէին Սարգսակ ամատու-

նեաց եպիսկոպոսն քահանայիւք և ուխտիւ եկեղեցւոյ, և Մուշեղ մամիկոնեան սպարապետն Հայոց՝ և Արտաւազդ նորին եղբայր բազում ազատօք • և իջուցեալ 'ի փայտէն տարան 'ի սուրբն Գրիգոր զնշխարս երանելւոյն Դաւթի վկային Քրիստոսի : Եւ բերեալ պատուական հանդերձս պատեցին զսուրբն հանդերձիւ իւրով զգեստուն, և կազմեցին խնկօք և իւղովք և տարան 'ի դերեզման հանդերձ սաղմոսիւք և օրհնութեամբք և երգօք հոգեւորօք և պայծառ լուցմամբք և եգին 'ի յարկս սրբոյն Յիզտրուզտի • և ըզփայտ սրբոյ վկային յօրինեալ խաչկանգնեցին 'ի վերայ գերեզմանին : Իսկ զգեղարդնն ուրով խոցեցաւ, ընդ քսան դահեկանի յինքն հայցեաց Մուշեղ սպարապետն որդի մամիկոնենի և մարզպետի, զի խաչ ձեւացուցեալ պատուեսցի յիշատակ ազգաց յազգս տոհմի իւրոյ 'ի փառս Աստուծոյ :

Եւ կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Դաւիթ որ օր քսան և

երեք էր արեգ. ամսոյ յաւուր երկ-
շաբաթու 'ի վեցերորդ ժամու, ճշ-
մարիտխոստովանութեամբ 'ի Քրիս-
տոս Յիսուս տէր մեր . յորոյ ձեռն
բարեխօսութեան ոչ սակաւ լինին
բժշկութիւնք հաւատացելոց 'ի
փառս և 'ի գովութիւն Հօր և Որդւոյ
և Հոգւոյն սրբոյ . այժմ և միշտ և
յաւիտեանս :

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

- 1 . Մի օր . Յոսափնիմանսի :
- 2 . Մի օր . Գուհիի :
- 3 . Մի օր . Ռդոնյն :
- 4 . Մի օր . Վնոյն և Վրդոյն :
- 5 . Մի օր . Գառաւառն և Նոս :
- 6 . Մի օր . անդ Ռոսրդոն :
- 7 . Մի օր . Տեծ 'ի Լաֆաւոնն :
- 8 . Մի օր . Նաբոնն :

Յ Ա Ն Կ

ԺԹ . ՀԱՅՈՐՈՅ

Վկայութիւն սրբոյ Առաքելոյն Բարդուղիմէոսի	5
Վկայաբանութիւն սրբոց Սու- քիասանց	33
Բան և ասութիւն Ճշմարիտ սրբոցն Ոսկեանց քահա- նայից	59
Վկայութիւն սրբոյն Առովմայ և որդւոյ իւրում, և Վար- սայ, և Ներսէհի և Վարձա- ւորին	69
Վկայաբանութիւն սրբոյն Դաւ- թի որ 'ի Դուին կատարե- ցաւ	85

